Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 238 (11436) | 1980 чылдың октябрь 12, воскресенье | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 кап.

Ленинниң тугунуң адаа-биле, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле — бурунгаар, коммунизмниң тиилелгезинче!

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 63 чыл оюнга

СЭКП ТК-НЫҢ КЫЙГЫРЫГЛАРЫ

1. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 63 чыл оюн делгерезин!

2. Кижи төрелгетенниң төөгүзүнге чаа үени ажыткан Улуг Октябрьга алдар!

3. Кезээде дириг революсчу интернационалчы өөредиг — марксизм-ленинизм делгерезин!

4. Совет ниитилелдиң удуртукчу болгаш башкарыкчы күжү — Совет Эвилелиниң ленинчи Коммунистиг партиязы делгерезин!

Партияның болгаш чоннуң бузулбас чаңгыс эви делгерезин!

5. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткууң!

6. Коммунизм тургузукчузу, бүгү делегейге тайбың дээш чайгылыш чок демиселчи — улуг совет улуска алдар!

7. Советтер чуртунуң маадырлыг ажылчын аңгызы делгерезин!

8. Алдарлыг колхозчу тараачыннар делгерезин!

9. Совет улусчу интеллигенция делгерезин!

10. Ажылчын аңгының, колхозчу тараачыннарның болгаш улусчу интеллигенцияның бузулбас эвилели делгерезин!

11. Совет Эвилелиниң бүгү нацияларының болгаш биче улустарының акы-дуңма найыралы, чайгылыш чок чаңгыс эви делгерезин!

12. Бүгү улустуң делегейде баштайгы социалистиг күрүнезиниң Үндезин Хоойлузу — ССРЭ Конституциязы делгерезин!

Социалистиг демократия делгерезин!

13. Улус депутаттарының Советтери делгерезин!

Күрүне болгаш ниитилел херектерин эргелеп башкарарынга ажылчы чоннуң киржилгези калбарып турзун!

14. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Эртем-техниктиг депшилгени дүргедедир дээш идепкейлиг демисежиңер!

15. Коммунистер! Ажылдың ажыктыын болгаш шынарын бедидер дээш бүгү улустуң демиселиниң авангардынга болуңар!

16. Совет профэвилелдери! Күрүне болгаш ниитилел херектерин эргелеп башкарарынга, политиктиг, ажыл-агыйжы айтырыгларны шиитпирлээринге, ажылчы чоннуң күш-ажылының болгаш амыдыралының байдалдарын экижидеринге идепкейлиг киржиңер!

Коммунизмниң школазы — совет профэвилелдери делгерезин!

17. Оолдар болгаш кыстар! Билиглерни, культураны, профессионал мергежилди чүткүлдүг шиңгээдип алыңар!

Коммунизм дээш медерелдиг демиселчилер болуңар!

Ленинчи комсомол делгерезин!

18. Коммунизмниң идепкейлиг тургузукчулары — совет херээженнер делгерезин!

Ие-херээженнерге алдар! Бүгү Черниң уругларынга тайбың болгаш аас-кежии!

19. Совет дайынчылар! Дайынчы болгаш политиктиг белеткелиңерни сайзырангайжыдып, совет кижилерниң тайбың ижин, социализмниң өндүр улуг чаалап алыышкыннарын серемчилелдиг, идегелдиг камгалаңар!

ССРЭ-ниң эрес-маадыр Чепсектиг Күштери делгерезин!

20. Октябрьның тиилелгези, бистиң Төрээн чуртувустуң алдары, хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демиселге амы-тынын берген маадырларга мөңге алдар!

21. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Ажылдаар чер бүрүзүнге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн, ажыктыын болгаш шынарын бедидиңер!

Съезд мурнунуң хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседиил!

22. Коммунистиг тургузуушкуннуң авангардында чоруп орар кызыл туктарлыг коллективтерге, беш чылдың гвардейжилеринге алдар!

23. Үлетпүр ажылдакчылары! Бистиң Төрээн чуртувустуң индустриалдыг күчүзүн быжыглаңар!

Бүдүрүлге күчүлерин дүрген шиңгээдип ап, эки ажыглаңар!

Чаа техниканы, депшилгелиг технологияны, мурнакчы дуржулганы нептередиңер!

24. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң бүдүрүкчү күштерин дүрген хөгжүдүңер!

Байкал-Амур магистралының тудуунуң темпилерин бедидээл!

25. Аар үлетпүр ажылдакчылары! Одаар чүүлге, энергияга, металлга, чиг-этке улус ажыл-агыйының хереглелин улам долу хандырыңар!

Бүдүрүлгениң техниктиг деңнелин бедидиңер!

26. Совет машина тудукчулары! Бедик бүдүрүкчүлүг, камналгалыг болгаш идегелдиг машиналарны, приборларны, механизацияның база автоматизацияның чепсектерин тургузуңар!

27. Химия үлетпүрүнүң ажылдакчылары! Бедик бүдүрүкчүлүг технологияны тургузуп, химия продуктуларынга болгаш материалдарынга улус ажыл-агыйының хереглелдерин улам долу хандырыңар!

28. Үлетпүр ажылдакчылары! Улустуң хереглел бараанарын бүдүрерин көвүдедип, ассортиментизин калбартып, шынарын экижидиңер!

29. Тудугжулар болгаш эптекчилер! Бүдүрүлге күчүлерин болгаш объектилерин ажыглалга өй-шаанда киирип, капитал салыышкыннарның ажыктыын бедидиңер!

Амгы үениң техниктиг үндезининге эки шынарлыг, камналгалыг тудуңар!

30. Транспорт болгаш харылзаа ажылдакчылары! Улус ажыл-агыйын болгаш чонну хандырарын экижидиңер!

31. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Көдээ ажыл-агыйның бүгү талалыг болгаш шапкын хөгжүлдези дээш демисежиңер! Ону индустриализастаарының, химижидериниң, черни мелиорастаарының темпилерин дүргедедиңер, бүдүрүлгени специализастаарын болгаш концентрастаарын хөгжүдүңер!

РСФСР-ниң Кара эвес хөрзүннүг зоназын чаартырының комплекстиг программазын улам идепкейлиг боттандырыңар!

32. Колхозчулар болгаш совхозтар ажылдакчылары! Бүдүрүлгениң ажыктыын бедидиңер!

Черни, техниканы чемишчидилгелерни эки ажыглаңар!

Келир дүжүтче улуг кичээнгей болгаш сагыш салыыл!

33. Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери! Эътти, сүттү, чуургаларны, дүктү болгаш өске-даа продукцияны бүдүрерин, күрүнеге садарын көвүдедиңер!

Мал ажылының чем баазазын быжыглаңар!

34. Көдээ ажыл-агыйның, белеткел, транспорт, сайзырады ажылдаар болгаш садыг бүдүрүлгелериниң ажылдакчылары! Көдээ ажыл-агый продукциязының чидириин болдурбаңар!

Бүдүрген бүгү чүүлдер чоннуң чаагай чоруунга ажыглаттынган турар ужурлуг.

35. Садыгның, ниитиниң чемненилге черлериниң, амыдырал болгаш чуртталга-коммунал ажыл-агый черлериниң ажылдакчылары! Күш-ажылдың шынарын болгаш культуразын бедидип, совет кижилерниң хереглелдерин улам долу хандырыңар!

36. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Сагылга-чурумну быжыглаңар, ажылдың минута бүрүзүн камнаңар!

Металлды, чиг-этти, одаар чүүлдү, электроэнергияны камналгалыг болгаш чөп ажыглаңар!

37. Совет Эвилелиниң хамаатылары! Социалистиг өнчүнү камнап база көвүдедиңер!

Чурттуң байлактарын чөп ажыглап, төрээн бойдузуңарны камгалаңар!

38. Улус ажыл-агыйының специалистери! Чогаадыкчылар болгаш чаартыкчылар! Техниканы, технологияны, бүдүрүлгени эргелеп башкарарын сайзырангайжыдыңар!

Эртем-техниктиг депшилгени дүргедедир дээш демисежиңер!

39. Совет эртемденнер! Шинчилелдерниң ажыктыын бедидип, бүдүрүлге биле эртемни сырый холбаштырыңар!

Совет эртемге алдар!

40. Идеологтуг фронтунуң ажылдакчылары! Кижизидилге, информация болгаш пропаганда ажылының шынарын бедидиңер!

Коммунистиг идейлиг чорукту, идепкейлиг амыдыралчы турушту — совет кижи бүрүзүнге!

41. Литератураның болгаш уран чүүлдүң ажылдакчылары, культураның ажылдакчылары! Бистиң улуг Төрээн чуртувуска төлептиг чогаалдарны тургузуңар!

Совет уран чүүлдүң партийжи болгаш улусчу болурунуң тугун бедик тудуңар!

42. Улус өөредилгезиниң ажылдакчылары! Өөредилгениң шынарын бедидиңер!

Өзүп орар салгакчыларны коммунизмниң, өөредилгени болгаш күш-ажылды медерелдиг көөрүнүң ёзузунга кижизидиңер!

43. Дээди өөредилге черлериниң болгаш техникумнарның ажылдакчылары! Идея талазы-биле каңналган, бедик мергежилдиг специалистерни белеткеңер!

Эртемни сайзырадыңар, коммунистиг тургузуушкунга салыышкыныңарны көвүдедиңер!

44. Кадык камгалал ажылдакчылары! Чоннуң медицина хандырылгазының шынарын болгаш культуразын бедидиңер!

Эртемниң чедиишкиннерин болгаш мурнакчы дуржулганы калбаа-биле ажыглаңар!

45. Күш-культуржулар болгаш спортчулар! Совет спорттуң алдарын улгаттырыңар!

Күш-культураны — хүн бүрүнүң амыдыралынче!

46. Революция, дайын болгаш күш-ажыл хоочуннары! Аныяктар дагдыныкчылары! Коммунистиг партияның болгаш совет улустуң революсчу, дайынчы, күш-ажылчы чаңчылдарынга аныяк салгалды кижизидеринге идепкейлиг киржиңер!

47. Пионерлер болгаш школачылар, профессионал-техниктиг училищелерниң сургуулдары! Совет Төрээн чуртка изиг ынакшылдыг болуңар!

Билиглерни, культураны болгаш күш-ажылчы чаңчылдарны шудургу шиңгээдип алыңар!

Ленинниң херээ дээш, коммунизм дээш идепкейлиг демиселчилер болуңар!

48. Коммунистиг болгаш ажылчын партияларга акы-дуңманың байыры!

Марксизм-ленинизмге, пролетарижы интернационализмге үндезилээш, бүгү делегейниң коммунистериниң чаңгыс эви болгаш сырый каттыжыышкыны быжыгып турзун!

49. Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

Делегейниң ажылчын аңгызының шылгаттынган болгаш күчүлүг чепсээ — пролетарижы интернационализм делгерезин!

50. Амгы үениң үш кол революсчу күштериниң — делегей социализминиң, делегей пролетариадының болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкинниң тиилеттирбес эвилели быжыгып турзун!

51. Социалистиг чурттарның улустарынга акы-дуңманың байыры!

Социализмниң делегей системазы хөгжүп, быжыгып турзун!

Социалистиг дем каттыштырылга чурттарының акы-дуңма партияларының болгаш улустарының чаңгыс эви, сырый каттыжыышкыны делгерезин!

52. Америк империализмниң чимзенииишкиннеринге удурланыштыр эрес-маадыр туржуп турар маадырлыг куба улуска акы-дуңманың байыры!

53. Маадырлыг вьетнам улуска акы-дуңманың байыры!

54. Эрес-дидим лаос улуска акы-дуңманың байыры!

55. Хамаарышпас, хостуг, улусчу Кампучияны тургузуп турар кампучи улуска акы-дуңманың байыры!

56. Апрель революциязының чаалап алыышкыннарын эрес-дидим камгалап турар афган улуска акы-дуңманың байыры!

57. Капиталистиг чурттарның ажылчын аңгызынга, ажылчы чоннарның эргелери дээш, тайбың, демократия болгаш социал депшилге дээш, монополияларның мөлчүгделинге болгаш дарлалынга удур бүгү демиселчилерге акы-дуңманың байыры!

58. Колониалдыг кинчи-бектен хосталганы чедип алган база национал хамаарышпас чоруун быжыглаар болгаш социал депшилгези дээш эрес-дидим демиселди чорудуп турар улустарга акы-дуңманың байыры!

59. Африканың империализмге удур, колониализмден болгаш расизмден диптиң бүрүн хосталгазы дээш, хосталга, хамаарышпас чорук болгаш социал депшилге дээш демисежип турар улустарынга изиг байыр!

60. Латин Американың реакцияга болгаш фашизмге удур, боттарының чурттарының демократтыг хөгжүлдези дээш демисежип турар улустарынга изиг байыр!

61. Чилиниң фашистиг реакцияга удур эрес-шудургу демиселди чорудуп турар ажылчын аңгызынга, бүгү ажылчы чоннарынга болгаш демократтарынга акы-дуңманың байыры!

62. Улустарның хосталгазы, демократия болгаш социализм дээш кара-бажыңнарда база фашистиг кинданнарда хилинчектеттирген эрес-маадыр демиселчилерге акы-дуңманың байыры!

Империализмге болгаш реакцияга хоругдаттырганнар хосталзын!

63. Израиль агрессияга болгаш империализмниң албадалынга удур демиселди чорудуп турар араб улустарга изиг байыр!

Совет-араб найырал быжыгып турзун!

64. Европа чурттарының улустары! Америк ракета-ядролуг боо-чепсекти Барыын Европага сайгара тургузарынга удур, тайбың, айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга дээш демисежиңер!

65. Азия чурттарының улустары! Азияга тайбыңны быжыглаары, кады ажылдажылга болгаш чаагай кожа-хелбээ харылзаалар дээш, айыыл чок чорукту хандырары дээш демисежиңер!

66. Улуг индий улуска изиг байыр!

Совет Эвилелиниң болгаш Индияның аразында найырал база кады ажылдажылга хөгжүп, быжыгып турзун!

67. Делегейниң улустары! Ядролуг дайынның кыжаныын болдурбас дээш демиселге каттыжыңар!

Империализмниң, гегемонизмниң, милитаризмниң болгаш реваншизмниң агрессчи чимзенииишкиннеринге шиитпирлиг ойтур шавыышкынны бериңер!

68. Делегейниң улустары! Ядролуг чепсекти болгаш массалыг узуткаашкынның боо-чепсээниң өске-даа бүгү хевирлерин хоругдаары дээш, күрүнелер аразында харылзааларга күштү ажыглавазын дээш чүткүлдүг демисежиңер!

АКШ-тың агрессчи ядролуг стратегиязы буурап дүшсүн!

69. Совет Эвилелиниң тайбыңга ынакшылдыг ленинчи даштыкы политиказы делгерезин!

70. Бистиң улуг Төрээн чуртувус — Совет Социалистиг Республикалар Эвилели делгерезин!

71. Ленинниң тугунуң адаа-биле, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле — бурунгаар, коммунизмниң тиилелгезинче!

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ

СОВЕТ КОСМОНАВТИКАНЫҢ ЧАА ЧЕДИИШКИННЕРИНГЕ АЛДАР!

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» эртем-шинчилел комплекизинге, космоска үр ужудуушкунну белеткээринге болгаш боттандырарынга киришкен эртемденнерге, конструкторларга, инженерлерге, техниктерге болгаш ажылчыннарга, бүгү коллективтерге болгаш организацияларга

Космонавтылар Леонид Иванович ПОПОВКА,
Валерий Викторович РЮМИНГЕ

Эргим эштер!

Бистиң чуртувус космос делгемин шиңгээдип алырынга чаа тиилелгени чедип алган. Совет космонавтылар Леонид Иванович Попов биле Валерий Викторович Рюмин космонавтиканың төөгүзүнде эң үр дээн башкарылгалыг ужудуушкунну Чер чоогунуң орбитазынга үш ажыг чыл чоруп келген орбитаның «Салют-6» станциязынга 185 хонук үргүлчүлелдиг кылган.

Эртем-техниктиг шинчилелдерниң болгаш шенелделерниң калбак программазын ол ужудуушкунга күүсеткен. Черниң бойдус курлавырларын шинчилээриниң программазының болгаш бойдусту өөренип көөрүнүң талазы-биле улуг хемчээлдиг информацияны алган. Космос материалын шинчилээр талазы-биле шенелделерге, астрофизиктиг, техниктиг болгаш медико-биологтуг шенелделерге дыка улуг черни берген. Сайзырангайжыткан башкарылгалыг «Союз Т-2» корабльдиң чедиишкинниг шылгалдаларын орбита комплекизиниң составынга эрттирген.

Космонавтиканың төрүттүнген чурту — Совет Эвилелиниң космос делгемин шиңгээдип алырынга киирген аажок улуг салыышкынын бүгү делегейде хүлээп көрген. «Салют-6» — «Союз» дээр башкарылгалыг эртем-шинчилел комплекизиниң ужудуушкунун планетаның улустары кошкаш дивес кичээнгей-биле хайгаарап келген.

«Салют-6» дээр эртем лабораториязының бортунга үр хуусаалыг дөрт экспедиция ажылдаан болгаш сес экспедиция чораан. «Интеркосмос» программазынга дүүштүр ол үеде Чехословак Социалистиг Республиканың, Польша Улус Республиканың, Герман Демократтыг Республиканың, Болгария Улус Республиканың, Венгрия Улус Республиканың, Вьетнам Социалистиг Республиканың болгаш Куба Республиканың космонавтыларының киржилгези-биле каттышкан экипажтарның ужудуушкуннарын боттандырган.

Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг дем каттыштырылга чурттарының эртемденнериниң база специалистериниң кады белеткээни шинчилелдер болгаш шенелделер программаларын каттышкан экипажтар бүрүн күүсеткен.

Космоска үр үениң дургузунда чедиишкинниг ажыл Ада-чурттуң космос техниказының тергиин идегелдиинин база «Салют-6» станцияны тургузарының үезинде үлетпүрнүң хүлээп алганы амгы үениң конструктор болгаш техниктиг шиитпирлээшкиннериниң бүдүн комплекизиниң ачызында болдунар аргалыг апарган. Орбита комплекстериниң доктаамал хандырарының принципиалдыг чаа системазын бо ховар дээн шенелде үезинде чедиишкинниг эдиктирген. Станцияның ажылдаарының курлавыр күчүзүн база эртем шинчилелдериниң болгаш шенелделериниң хемчээлин улгаттырар сорулга-биле ужудуушкун үезинде приборларны болгаш агрегаттарны чогуур үезинде солуур база чаа аппаратура-биле чедир дериир дээш «Прогресс» дээр чүък корабльдериниң дузазы-биле дериг-херекселдерни чедирерин боттандырган.

Совет космонавтылар болгаш социалистиг чурттарның космонавтылары бүгү талалыг мергежилди, нарын техниканы ханызы-биле билирин, бедик моральдыг мөзү-шынарларны, эрес-шыдамыккай болгаш маадырлыг чорукту көргүскеннер.

Узун хуусаалыг, күжениишкинниг болгаш чаагай үре-түңнелдерлиг ужудуушкунну тергиин эки күүсеткеннер-биле холбаштыр эргим эштер Леонид Иванович Попов болгаш Валерий Викторович Рюмин силерге Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели чүректиң ханызындан изиг байырны чедирип, силерниң маадырлыг күш-ажылыңарны бедик-биле үнелеп тур.

Орбитаның башкарылгалыг «Салют-6» — «Союз» деп эртем-шинчилел комплекизи-биле космонавтиканың төөгүзүнде эң-не узун хуусаалыг ужудуушкунну боттандырарынга, башкарылгалыг «Союз» корабльдерни, а ол ышкаш «Прогресс» деп чүък корабльдерин белеткээринге, салып үндүреринге, оларның ужудуушкуннарын күүседиринге киришкен эртемденнерге, конструкторларга, инженерлерге, техниктерге, ажылчыннарга, Космодромнуң, Ужудуушкун башкарар төптүң, космонавтыларны белеткээр төптүң, команда-хемчээкчи болгаш камгалал-тывыышкын комплекстериниң эртемденнеринге, специалистеринге, бүгү коллективтерге болгаш организацияларга шылгараңгай чаа чедиишкиннер-биле холбаштыр изиг байырны чедирип тур бис.

Эргим эштер! Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXVI съездизиниң бүдүүзүнде Ада-чурт космонавтиказының чедип алган чаа чедиишкиннери совет эртем болгаш техника бистиң бүгү чонувустуң күжениишкинниг күш-ажылы-биле чаалап алдынган мурнакчы туруштарда турарын тодаргай херечилеп турар-дыр. Ол чедиишкиннер болза эртемни болгаш чурттуң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң эрге-ажыынга бараан кылдыр космосту шиңгээдип алыр талазы-биле онгу беш чылдың даалгаларын күүседиринге салыышкын. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ам болур XXVI съездизинге чаагай белек болуп турар.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ. | **ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУ** | **ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ**

ТӨӨГҮДЕ КОСМОСКА ЭҢ ҮР УЖУДУУШКУН ДООЗУЛГАН

Космонавтылар эштер ПОПОВ биле РЮМИН Черде ээп келген

СЭТА-ның дыңнадыы

Совет эртем болгаш техника чаа шылгараңгай тиилелгени чедип алган. Космонавтиканың төөгүзүнде космос делгеминге эң үр 185 хонук уламчылаан ужудуушкун чедиишкинниг доозулган.

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» комплекизинге эртем-техниктиг шинчилелдерниң болгаш шенелделерниң нарын болгаш калбак программазын күүсеткениниң соонда 1980 чылдың октябрь 11-де Москваның-биле 12 шак 50 минута турда космонавтылар эштер Леонид Иванович Попов биле Валерий Викторович Рюмин Черде ээп келген. «Союз-37» корабльдиң бадырар аппарады Джезказган хоорайның элээн мурнуу-чөөн талазынче 180 километр черге кээп хонупкан.

Деңзи чоктуң байдалынга үр чорууушкунну космонавтылар эки эрттиргенин черге кээп хонган соонда оларга кылган медицина шинчилели көргүскен.

Эштер Л. И. Попов биле В. В. Рюмин оларның ужудуушкуну 1980 чылдың апрель 9-та «Союз-35» корабльге эгелээн, а апрель 10-да «Салют-6» станция-биле корабльди тудуштурганының соонда космонавтылар орбита комплекизинге ажылдарны кылып кирипкен. Станцияның идепкейлиг ажылдаарының хуусаазын улгаттырар сорулга-биле септелге-профилактиктиг дыка улуг хемчээлдиг ажылдарны экипаж күүседип, борт системаларының болгаш эртем аппаратуразының чамдык элементилерин солаан.

ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы Валерий Николаевич Кубасов биле ВУР-нуң хамаатызы Берталан Фаркаштың башкарганы «Союз-36» корабльдиң орбита комплекизи-биле тудуштурулгазын май 27-де боттандырган. Июль 24-тен 31-ге чедир үеде комплекстиң бортунга ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы Виктор Васильевич Горбатко болгаш ВСР-ниң хамаатызы Фам Туан составтыг каттышкан экипаж ажыл-

(Уланчызы 3-кү арында).

БЕШ ЧЫЛДЫ ДООЗУП ТУРА

Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының Бүгү-эвилел хүнүн республиканың ажыл-ишчилери чамдык чедиишкиннерлиг уткаан. Олар СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш эвээш эвес ажылдарны кылып чоруткан.

Мурнакчы коллективтер боттарының байырлалынга чаа-чаа күш-ажылчы тиилелгелерлиг ужуражып турар. Ооң чижээн тос айлараа сүт садарының планын 38 совхозтуң, эът садарының 14 ажыл-агыйның, дүк садарының 12 совхозтуң күүседип алганындан көвүн болур. А Кызылдың кош фабриказы ол планын 124,8 хуу чедирген.

Республиканың сүт садар планы 102,7 хуу күүсеттинген. Тос айлар планын «Искра» совхоз 138, «Нарын»—127, «Революцияның чалбыыжы»—116 хуу күүсеткилээн. «Нарын», «Хемчик», «Торгалыг», «Кызыл тук», СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг совхозтар сүт болгаш дүк садар планнарын ажыр күүсеткен.

Бо чылын 72 малчын төрүүр 100 хой, өшкүге онаашпыр 100-тен хой төлдү алган. «Революцияның чалбыыжы» совхозтан Иван Сафонов 100 хойдан-на 125, Тока аттыг совхозтан Дортуй-оол Тоолаа 123 хураганы, «Бай-Тал» совхозта Ананды Очур-оол 100 өшкүден-не 119 анайны камгалап, доруктурганы өөрүнчүг.

Бода мал семиртиринге «Ленинчи орук» совхозтуң кадарчызы Карма Доржу, «Тыва» совхозта Куулар Кошкар-оол болгаш өске-даа он-он малчыннар үлегерлиг ажылдаан. А «Сукпак» совхозта Григорий Сурыкиниң звенозу онгу беш чылда 9124 центнер эът бүдүрер планын октябрь бирге чедир 10888 центнер чедирген.

Республиканың сүт бүдүрерин көвүдеткенинден мурнакчы саанчыларның киирген үлүү улуг. «Большевик» совхозта Кара-Сал Таан, «Чодураада» Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады Баткар Оюмаа, «Шекпээрде» Куулар Маныкай дээш өске-даа хөй-хөй саанчылар эки түңнелдерни чедип алган. «Кызыл тараачын» совхозтуң саанчызы Антонина Балагашева беш чылда 350 тонна сүт саар планын дөрт чыл тос ай дургузунда 408 тонна чедирген.

«Тере-Хөл» совхозта ивижи Билии Диизен чүс мындыга онаашпыр 103 анайны, «Х Улуг хурал» совхозта тевежи Кыргыс Чаш-оол төрээн ингиин бүрүзүнден-не бодаганны доруктуруп алган. А Кызылда кош фабриказының ажылчыны Петр Шатунов тос айларда бир дагаадан-на 155 чуурганы алгаш, планын база ажыр күүсеткен.

Ооң-биле чергелештир мал ажылын хөгжүдеринге улуг четпестер болгаш хожудаашкыннар бар. Ылангыя 1980 чылда база онгу беш чылда мал бажын өстүрериниң планы күүсеттинмээн. Районнарның хөй кезиин база чамдык совхозтар мал ажылының продуктуларын бүдүрериниң болгаш күрүнеге садарының планнарын, социалистиг хүлээлгелерин күүсетпейн келген. Ол ышкаш шыңгыы четпестер сүткүр мал ажылында база бар.

Бо бүгүнү эдип алырынга ажыглап болур курлавырлар бисте хөй. 1980-81 чылда мал продуктуларын бүдүрериниң база күрүнеге садарының планнарын чедиишкинниг күүседири кыштаглаашкынны канчаар эрттирерививистен база малды түргүзү азырап тургаш, баш санын кайы хире көвүдедип, продуктулуун кайы хире бедидип алырывыстан кол хамааржыр. Ынчангаш мал ажылдыглар кышкы үеде улам күженишкинниг ажылдаар апаар.

Республиканың чер ажылдыглары тарааның болгаш өске-даа культураларның дүжүүн эрткен чылдаазынга деңнээрге, элээн хөйнү ажаап турар. Бир гектардан ортумак дүжүт 7.6 центнер, азы эрткен чылдагызындан 1,3 центнер хөй.

Онгу беш чылдың доозукчу чылының дүжүүн ажаап алырынга боттарының улуг үлүг-хуузун киирген болгаш киирип-даа турар комбайнерлер, чолаачылар, күскү аңгыс аңдарылгазында трактористер ажыл-агыйларда хөй. Оларның чижээнге Каа-Хемде СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг совхозтуң хоочун комбайнери, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Д. Даваа-ны, Бии-Хемде «Кызыл тараачын» совхозтуң комбайнери Н. Тимашковту, Чөөн-Хемчикте «Октябрь 30 чылы» совхозтуң тракторизи Б. Түлүшту, СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң чолаачызы Г. Ондарны болгаш чер ажылының өске-даа хөй-хөй мурнакчыларын адап болур.

Чер-черлерде дүжүт ажаалдазы дооступ турар. Ам кыштаглаашкынга белеткел болгаш ону чедиишкинниг эрттирери, малга четчир чемнерни белеткеп алыры көдээниң ажыл-ишчилериниң кичээнгейниң төвүнде. Бөгүнге чедир республикада сенаж белеткээриниң планы 115 хуу, витаминниг сиген далганының 110 хуу күүсеттинген, 144 муң тонна сигенни белеткээн, 200 муң тонна хире силосту салган болгаш 40 муң ажыг тонна саваңны сараттап, пресстээн.

Ооң-биле чергелештир агаар-бойдустуң нарын байдалдары чамдык совхозтарның малга чемнер белеткеп алырынга шаптыктаан. Ынчангаш мал чемнерин хумагалап, камныг чарыгдаарынче рацион ёзугаар ажыглаарынче совхозтар удуртукчулары, көдээ ажыл-агый специалистери, фермаларның болгаш бригадаларының бүгү ажыл-ишчилери кол кичээнгейни салыр ужурлуг. Эрткен кыштаглаашкынында ажыл-херекти чогум-на ынчаар, пегеддеге дүүштүр, организастап шыдаан ажыл-агыйлар багай эвес түңнелдерни чедип алган. Оларның дуржулгазын нептередип, чер-черлерге калбаа-биле ажыглаары онза чугула.

Бо хүннерде бүгү совет кижилер, ооң иштинде бистиң республиканың көдээ ишчилери онгу беш чылдың планныг даалгаларын база боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин бүрүн күүседир, СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш улуг күштү салып, бедик көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турар. Оң бирги беш чылдың магалыладын тургузар ол чаагай үүле-херекке чаа-чаа чедиишкиннерни бүгү ажыл-ишчилерге база катап күзеп каары өөрүнчүг-дүр.

Байырлал-биле, эргим эштер!

В. КУРКУТОВ,
Тыва АССР-ниң көдээ ажыл-агый министриниң бирги оралакчызы.

ДҮЖҮТ АЖААЛДАЗЫ

САРЫГ-ОЙНУҢ ШӨЛДЕРИНДЕ

Бии-Хем районда Ленин орденниг «Кызыл тараачын» совхозтуң чер ажылдыглары Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының хүнүн улуг чедиишкиннерлиг демдеглеп турар. Байырлал бүдүүзүнге чедир совхозка 5200 гектарның тараазын ажаап алган, 7600 тоннаны шаңда урган, 590 тоннаны күрүнеге дужааган. Гектардан ортумак дүжүт 15 центнер болуп турар.

Дүүн чаа быскан хар чаапкан. Күскү каасталгазы-биле шиметтиниипкен, алдын-сарала апарган, хадыннарлыг, дыттарлыг аргада «саасканн-нээ» хар эривейн чытпышаан. Ойбак каътка оъттап чораан кезек эликтер хеперттен маңнажып ыңай болган. Чанында, аргалар-биле хаажылаттынган ховужукта, дүвүренчиг даашшимээн диңмирел үнген, 24 «Сибиряктар» чыскаалдыр шуушкаш, чаагай кызыл-частыг шөлдү дап хаязында ажаап кирипкен. Ажыл хайнышкынныг. Шөл кырында күү доозун астына берген, күчүлүг машина-техниканың диңмизи бичии-даа үзүктелбес.

Байырлал хүнүнүң бүдүүзүн совхозтуң тараажылары ынчаар эгелээн. Чаагай үнген кызыл-частыг шөлдү орту кияр кестире берген турда, аңаа чеде бердивис. Шөлдүң кыдыында техниктиг ажаалда машиназы чанында ортумак сынныг, чараш арын-шырайлыг, хөректээш кеткен, сапык идиктиг, кодан кежи бөрттүг аныяк эр тур. Ховуда хүрең комбайннар, олардан тараа алырын манаан машиналар. Көрүш шынап-ла магадаанчыг! Тараазыг чаагай чыт чымчак салгын-биле кээп турар.

— Агроном Вячеслав Иконников мен — деп, аныяк эр мендилешкен соолунде, чугаалай-дыр. Тараажыларның ажыл-ижиниң дугайын оон айтырып, чугаалаштывыс.

Совхозта ажаап алза чогуур 6624 гектар тараа культураларындан 1400 гектар арткан. Ам 24 комбайн ажаалдада ажылдап турар.

Аңаа турувуста «газик» маңнап келгеш, бистиң чанывыска доктаап турупту. Оон үнүп келзе-ле, совхозтуң директору Дмитрий Дмитриевич Сирота болду. Оон өөрүшкү-маңнайлыы важок, хөөрейдир:

— Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының байырлалын совхозтуң механизаторлары багай эвес көргүзүглерлиг уткуп турар. Чижээ, комбайнер Николай Тимашковту ап көрээли. Ол дээрге ажаалданың ёзулуг маадыры-дыр. Сезон эгезинден бээр 700 ажыг тонна тарааны бастырган. Үш сезон нормазын ам безин ажырып турар. Ол ышкаш Монгуш Лаэо 600 тонна, Анатолий Агалин 550 тонна тарааны бастырган. Ындыг кижилерни мактавайн кымны мактаар боор! Оларның эрес-шудургу күш-ажылының ачызы-биле дүжүт ажаалдазы адакталып турары бо-дур.

Комбайнерлерниң ажылдап турарын көргеш, шынап-ла директорнуң макталынга каттышпас арга чок болдувус. Чүгле доозун бурулаар, мотор дирилээр. Дүжүт ажаалдазы дээш тулчуушкун соолгу, доостур, үе-чадазында кирген дээрзин кижи оон-на эскерип билип каар болду.

— Ажаалданы кандыг арга-биле чорудуп турар силер?—деп, Дмитрий Дмитриевичиден айтырдывыс.

— Ипатовчуларның аргазы-биле чорудуп тур бис—деп, ол харыылады. — Комплекстиг ажаалда-транспорт отряды бо. Мында элээн каш звено бар. ажаалданы 26 комбайн чорудуп, оон тарааны 11 машина сөөртүп, саваңны тускай звено бөлүп, сараттап, сөөртүп турар. Ам 1600 гектардан 2000 тонна саваңны бөлген. Күскү чер аңдарылгазында звенода 19 трактор бар, оларның иштинде К-700 дөрт. Бөгүнге чедир 3,5 муң гектар аңдарар пландан 1800 гектарны аңдарган.

Шөлде чаагай кызыл-тасты ажааган комбайнерлер бистиң чанывыска чоокшулап келди. Агроном Вячеслав Васильевич бажында чораан, бункеринде хөй беш-адыр сылдыстар чуруп каан, кырында кызыл туктуг чугаш салгынга киискээн комбайнче айыткаш, чугаалады:

— Бистиң тулган комбайнеривис Николай Тимашков болур. А оон соонда сес дугаарлыг комбайнда — Монгуш Лаэо, он дугаарында — Анатолий Агалин.

Совхозтуң чер ажылдыглары келир чылдың дүжүдүнүң дугайында ам-на сагыш салып турар. Ажааттынган шөлдерниң саваңын бөлүп сараттааш, дораан-на аңдарып турар. Кара чайт шөлдерде ында-мында улуг сараттар аңаа чаагай тараа чоокта чаа-ла чалгып чыткан дээрзин херечилеп турар.

Орденниг совхозтуң тараажылары бо чылын 590 тонна тарааны күрүне шыгжамырынга урган, оон ыңай 900 тонна бирги класстыг үрезин тараазын республиканың совхозтарынга онаалда ёзугаар садар. Совхозтуң төп шаңында чаагай тараа дөңнели берген. Аңаа машиналар үзүктел чок кээп, шөлдерден тарааны экеп төп турар. Шаңда база ажыл-иш хайныккан. Бүгү тарааны удур-ла аштап, арыглап, кургадып, складка урүп турар. Хереглеттинер 1500 тонна үрезинниң 1200 тонназ урдунган. Мал чеми кылыр 3000 тонна тараадан база 1300 тоннаны урган.

Дүжүт дээш демиселди бо совхозта күженишкинниг чорудуп турар. Аяс хүннүң шак бүрүзүн халас эрттирбес дээш демисежип турар. Ажаалданы дүрген чорударының, шыңарлыг болдурарының, келир чылдың дүжүдүнге чогуур үезинде белеткенириниң болдунар аргазын комплекстиг ажаалда-транспорт отряды берип турар.

Дүн дүшкен. Эртен даң карангызында ажылдап эгелээн комбайнерлер ажылын дүнекиниң 11 шакта дооскан. Чүгле ынчан шөл ыржым апарган. Эртен хөөп чоруткан кезек элик база катап арга кыдыынга үнүп келген.

К. АРАКЧАА,
«Шынның» корр.

ЧУРУКТА: Сарыг-Ойда дүжүт ажаалдазында комбайннар.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.
Бии-Хем район.

КӨДЭЭ ИШЧИЛЕРНИҢ БАЙЫРЛАЛЫ

Боттарының профессионал байырлалы —Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының бүгү-эвилел хүнүн механизаторлар болгаш малчыннар, көдээниң бүгү ишчилери хову-шөлдерге болгаш фермаларга шалыпчы ажыл-биле уткаалнар. Оларның эң тергиннери— бүдүрүлгениң мурнакчылары Москвага, октябрь 10-да болган хөй-ниитиниң төлээлекчилериниң байырлыг хуралынга чыглып келгеннер.

Президиумда — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары М. С. Горбачев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы З. Н. Нуриев, СЭКП ТК-ның килдистер эргелекчилери, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң министрлери, министерстволарының болгаш ведомстволарының харыысалгалыг ажылдакчылары.

ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агый министри В. К. Месяц илеткел кылган. Көдээниң ишчилери боттарының байырлалын бедик күш-ажылчы көдүрлүүшкүннүг уткуп, дүжүт ажаалдазын кыска хуусаада доозар, эртип турар чылдың, а ол ышкаш беш чылдың планнарын ниитизи-биле чедиишкинниг күүседир, партияның XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш шудургу ажылдап турар дээрзин ол демдеглээн.

(СЭТА-ның корр.).

ИВИЖИЛЭЭРИ БЕЛЕН ЭВЕС

Бо хүннерде бүгү совет кижилер онгу беш чылдың планныг даалгаларын база боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин бүрүн күүседир, СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш улуг көдүрлүүшкүннүг ажылдап турар. Бистер, ыракты Тере-Хөлдүң ивижилери, бүгү малчыннары, оларның-биле бир демей, совхозувустуң, районувустуң болгаш республикавыстың бурунгаар хөгжүлдезинге боттарывыстың үлүг-хуувусту киирип, кызымаккай ажылдап турар бис.

Бодум ивижи кижи болганымда, кады ажылдап турар ивижи эш-өөрүмнүң база бодумнуң ажыл-херээм дугайын чугаалап көрейн. Амгы үеде бистиң иви болгаш чылгының каттышкан бригадазында 1080 ажыг иви дөрт коданда турар. Бир кодан-на ийи кадарчылыг, ынчангаш мында сес өг-бүле ажылдап турар бис.

Иви, өске малдарга бодаарга, онзагай, тайга-сын чериниң малы болгай. Ону азырап, малдаары-даа бир янзы, өскелерден ылгалдыг. Мен бодум бо черге колхоз тургустунардан бээр, ам үжен ажыг чыл дургузунда иви кадарып келдим. Биргээр чугаалаарга, ындыгларны хөйнү көрген, ажылга арга-дуржулгазы улгаткан кижи дээр болгай. Шынап-ла, төрээн совхозувустуң экономиказы, ооң иви ажылы бистиң бодувустуң назы-харывыстың улгадыры-биле деңге-ле хөгжүп, сайзырап келди. Эң баштай турганынга бодаарга, ам ивиниң баш саны дыка көвүдеп өскен. Бистиң, кадарчыларның, кол-ла сорулгавыс болза, ооң чаш төлүн оннчаменди камгалап ап, доруктуруп тургаш, ниити баш санын улам көвүдедири. Бригаданың кежигүн бүрүзү ол дээш турзжуп, кызып ажылдап-даа турар. Ынчангаш бо чылдагы көргүзүгвүс база багай эвес болган; бригада төрүүр 100 мындыдан 80 ажыг анайны алган. Бистиң аравыста чыл санында эки түңнелдерни чедип алырынга өөредип турар. Чүгле мээң безин ийи оглум, Гена биле Гера, ивижилээринге хөлчок дуржулгалыг апарган. Ам коданывыста 292 ивини оолдарым-биле кады кадарып тур бис.

Ивини кижи болганы-ла малдап шыдавас, ол белен эвес мергежил дээрзин үстүнде чугааладым. Ол шиштик черге таарышпас, чүгле тайга-сын тевер, аң дег мал болганда, ону кадарган кижилерниң амыдырал-чуртталгазы база

Мурнакчыга сөс

ап турар мурнакчылар бар. Ындыгларның бирээзи, хоочун ивижи Билии Диизин бо чылын 100 мындыга онаашпыр 103 анайны камгалап доруктурган. Мен бодум аңаа сес анай чедирбейн барган мен.

Сөөлгү чылдарда бистиң амыдырал байдалывыс көскү-биле экижип орар. Кыштаар черлеривисте чурттаарынга таарымчалыг, чырык, чылыг бажыңнарны туткулаан. Ынчангаш ивижи кижи ам. шаандагы дег, чадырланып алгаш, кыжын-даа иви соондан көжүп чорууру үе эрзиг бар чыдар-дыр. Ооң уламындан ада-иелериниң ажыл-херээн салгап, уламчылаар аныяк оолдар, кыстар биске күзелдии-биле кээп турар. А хоочуннар оларны дагдынып алган; ажылдың чажыттарын

белен эвес. Чайын тайгага чаъс-чар, хат-шуурган, чүве көзүлбес туман дээш чүү болбас дээр. Кыжын хар курлак чедир чаптар-даа тавар ылгалар турар. Ооң кадында бөрү көскүлең апаар болза, мырыңай берге. Өске-даа малга ышкаш, ивиге эң айыылдыг чүве ол.

Кыжын ноябрь айдан мартка чедир ажылывыс элээн дыш. Ылаңгыя хар улгадып, метр ажыр кылынпай бергенде, биске улам эки. Ынчан ивилер кодан девискээринден ыравас, дүс чылгааш-ла, бойдунчуп алган оъттап хүнээр. Ынчангаш семирири база эки. Хар чугалап, эриирге-ле, арга-тайгаже тарап, маңнажып эгелээр. Ол өйде, май айда иви оолдап турда база июньда көк сиген чаа-ла көстүп келгенде, ивижи кижи уйгу-дыжын уттур, дүн-хүн чок ажылдаар апаар. Ынчан бо ажылды кылып шыдаар-ла кижи шыдаар чүве болдур ийин.

Бистиң амыдырал хандылыгавыс шупту-ла деңки, эки дээр болза шын эвес. Ылаңгыя ырак-узак черге чурттап чоруур улуска совхоз төвү-биле харылзааны үспейн турарынга рация чугула херек. Биске ону тургузуп бээр дугайында айтырыгны хөй удаа чугаалажып келзе-даа, херек кырында мынчага чедир бүтпээн. Ооң аңгыда чайын чаъска кедер хеп, кыжын соокта кедер чылыг хеп аймаа садыг-магазинге эвээш келир, совхозтан хандырып турары-даа четпес боор-дур. Ол ышкаш улуг-биче дураннар биске чугула хереглеттинип турар. Бо айтырыгларны совхозтуң болгаш районнуң удуртулгазы чоокку үеде чогумчалыг шиитпирлээр боор деп идегеп турар бис.

Бөгүн көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының хүнүн уткуп, байырлап тура, мурнувуста салдынган сорулгаларны — кыштаглаашкынга эки белеткенип, ону эрттиреринң, онгу беш чылда база бо чылда алган хүлээлгелеривисти чедиишкиннииг күүседирин, партияның XXVI съездизинге төлептиг ужуражырын бодап, ол дээш улам кызымаккай ажылдап турар бис.

Ш. ЧИГЖИТ,
Кызыл районда «Тере-Хөл» совхозтуң хоочун ивижизи.

САННАР БОЛГАШ ФАКТЫЛАР

● Бо чылдың август 1-ге чедир республикада 14 бүдүрүлге, 130 бригада, ээлчег, цех, участок беш чыл онаалдазын күүсеткен. Шупту 4 муң мурнакчы беш чыл планын күүсеткен.

● Мал ажылында 2500 комсомолчу ажылдап турар.

● Балгазынның көдээ профтехучилищези бо чылга чедир сес муң ажыг тускай эртемниг кадрларны белеткээн. Олардан ийи кижи Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры болган, 120 кижи чазактың орден-хавыязы-биле шаңнаткан.

● Республиканың ажыл-агыйларында 108745 баш мыйыстыг бода мал, 37574 инек, 13525 хаван, 1035482 хой, 111250 өшкү, 24638 чылгы мал, 1429 теве, 14025 иви, 191369 дагаа бар.

● Тываның көдээ ажыл-агыйында чеди Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң алды депутады, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң дөртен дөрт депутады ажылдап турар.

● Ам бар алдан алды совхозтуң чедизи тараа үрезини бүдүреринге, тозу картофель бүдүреринге, сези картофель болгаш ногаа бүдүреринге база бир сези мал семиртиринге, дөртү сиген үрезини бүдүреринге тускайлаттынган.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бөлүк мурнакчыларын Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрер болгаш белеткээр талазы-биле социалистиг чарышка чедип алган чедиишкиннери дээш **Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии**-биле шаңнаары болза:

Паздрин Баянович **Аракчаа**— Каа-Хем районда СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг совхозтуң механизатору;

Сергей Ондарович **Доржу**—Улуг-Хем районда «Улуг-Хая» совхозтуң чолаачызы.

Шериг Бегзиевич **Иргит** — Чөөн-Хемчик районда «Искра» совхозтуң тракторизи;

Матпак Кужугетович **Норбу**—Бай-Тайга районда «Тээли» совхозтуң Ээр-Хавак СБФ эргелекчизи;

Александра Адыновна **Ооржак**—Барыын-Хемчик районда «Шекпээр» совхозтуң малчыны;

Сенгиш Мөңгүн-оолович **Хертек**— Мөңгүн-Тайга районда «Мөген-Бүрен» совхозтуң малчыны.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай,
1980 чылдың октябрь 10.

Республиканың көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң мурнакчыларынга Тыва АССР-ниң хүндүлүг аттарын тыпсыр дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Көдээ ажыл-агыйга чедип алган чедиишкиннери дээш Тыва АССР-ниң хүндүлүг аттарын тыпсыры болза:

Тыва АССР-ниң алдарлыг мал эмчизи атты

Кара-Уруг Малчыновна **Товуу** — районнар аразының Тес-Хемде бактерология лабораториязының серолог эмчизи.

Тыва АССР-ниң көдээ ажыл-агыйының алдарлыг механизатору атты

Достак-оол Кончукович **Саая** — Барыын-Хемчик районда «Хемчик» совхозтуң механизатору.

Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны атты

Мандай-оол Донгакович **Доос**—Бай-Тайга районда «Бай-Тал» совхозтуң малчыны;

Очур Хомушкуевич **Достан** — Мөңгүн-Тайга районда «Малчын» совхозтуң сарлык кадарчызы;

Оолак Григорьевич **Кечил-оол** — Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» совхозтуң малчыны;

Чаш-оол Давааевич **Монгуш**—Чөөн-Хемчик районда «Чыраа-Бажы» совхозтуң малчыны;

Монгуш Сандакович **Чаш-оол** — Улуг-Хем районда «УТКА 25 чылы» совхозтуң малчыны.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай,
1980 чылдың октябрь 10.

СӨГЛЭЭН СӨЗҮН ЭЭЛЭЭР

Интервью

Бо чылда болгаш онгу беш чылда даалгаларын база боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин Барыын-Хемчик районда «Хемчик» совхозтуң ажыл-ишчилери канчаар күүседип, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының байырлалынга кандыг күш-ажылчы белектерлиг ужуражып турарын чугаалап бээрин бистиң корреспондентивис Х. Монгуш совхозтуң директору О. Д. Сарыглардан дилээн.

— Байырлалды кандыг-кандыг чедиишкиннер-биле уткудуңар, Октя Данзынович?

— «Хемчик» совхозтуң ажыл-ишчилери партияның XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш бедиткен хүлээлгелерин онгу беш чыл эгелеп турда-ла алган. Сөглээн сөзүнге шынчы болуп, алган хүлээлгелерин ажыл-херек кырынга боттандырып, байырлал бүрүзүн бедик күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткууру — эки чаңчыл. Шак мындыг чаагай чаңчыл бистиң совхозтуң ажыл-ишчилеринде база бар.

Онгу беш чылдың доостурунга чедир ам таптыг-ла сезен хонук арткан. Ынчалза-даа бистиң совхозтуң ажыл-ишчилери онгу беш чылда көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң болгаш сайгарарының планнарын хуусаа бетинде күүседип ап шыдаан. Борта тодаргай болуру-биле каш чижектен сан-чурагайдан көргүзүп көрейн. Ниитизи-биле беш чылда совхоз эът бүдүрерин 100,8 хуу, күрүнеге садарын 91 хуу, сүт бүдүрерин 103,4 хуу, садарын 105,5 хуу, дүк бүдүрерин 101 хуу, садарын 107,4 хуу боттандырган. Көдээ ажыл-агый продуктуларын садары болгаш бүдүрери эрткен тоску беш чылдаазынга деңнээрге, элээн хөй болуп турар. А бо чылын күрүнеге мал продуктулары садар планывыс, эъттен өскези, база ажыр күүсеттинген.

— Планныг онаалдаларны чедиишкинниг боттандырарынга чүү идиглиг болганыл?

— Көдээ ажыл-агый продуктуларын хөйнү алырын, малдың баш санын өстүрүп, оон продуктулуг чоруун бедидип тургаш чедип алган бис. Бо беш чылда совхозтуң шээр малының ниити өзүлдези 23,3 хуу, а чылда өзүлде ортумаа-биле 4,6 хуу, мыйыстыг бода малдың беш чылда өзүлдези 40,5 хуу, а чылда ортумаа-биле 8,1 хуу болду. Чылгының өзүлдези 105 хуу четкен. Ынчангаш малдың баш санын өстүрер талазы-биле багай эвес ажылдаан бис. Планныг онаалдаларны боттандырарынга эң кол деткимче ол болган. Оон уламындан малдың баш санын өстүрер, ооң продуктулуг чорууң кудулатпас талазы-биле республикага чарлаан социалистиг чарышка барын зонаның ажыл-агыйларындан бистиң совхоз удаа-дараа тиилекчи болуп келген.

— Малдан хөй продукция алырының бир аргазы быжыг чем-суурну тургузары болгай...

— Чыл бүрүде совхоз мал чемин бодунуң девискээринден белеткеп ап келген. Чайгаар үнген сигенден аңгыда хөй чылдыг сигенни тарыырының арга-дуржулгазын тып, оон шөлүн улгаттырып турар бис. Бо чылын ниитиниң малынга чем белеткээр ажыл база багай эвес, план ажыр күүсеттинген. Совхоз 1830 тонна сиген белеткээр планын 2005 тонна кылдыр күүсеткен. 2700 тонна силос салыр план база ашкан. Мал чемин белеткээринге бистиң коммунистеривис Саая Достак-оол, Кара-Сал Чүнней оларның удурткан бригадалары хей-аъттыг ажылдаан. Ол ышкаш суурнуң хөй-нииити организациялары, агитквартиралар, район төвүнүң шефчи организациялары улуг дузаны чедирген.

— «Тараа турда, ырлап-даа болур» деп, СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң ханы утказыг чугаазы бар...

— Ону бистиң совхозтуң тараажылары кончуг эки билир. Олар чыл бүрүде багай эвес дүжүттү ап, ниитизи-биле беш чылда тараа бүдүрериниң планын күүсеткен. Бо байырлал бүдүүзүнде дүжүт ажаалдазы доозулган. Совхоз ортумаа-биле бир гектар черден 8 центнер дүжүттү алган. Келир часка чедир үрезинни четчир кылдыр белеткеп алыр арга бар. Ам үрезин арыглаар, саваң бөлер, күскү чер аңдарар ажылдар уламчылап турар.

Дүжүт дээш демиселге коммунист комбайнер Николай Сендаштың удурткан звенозу шалыпчы ажылдаан. Чолаачылар Очур-оол Кара-оол, Салчак Дондуп олар бо кампанияга база идепкейлиг киришкеннер.

Бистиң дыка хөй кадарчыларывыс, саанчыларывыс онгу беш чылда боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин ам безин ажыр күүседип алган. Оларның чамдыктарын бо байырлал хүнүн таварыштыр адап көрейн. Хойжулар Саая Даваа, Саая Шеңгир-оол, саанчылар Монгуш Миңчит, Хертек Херлиш, сарлык кадарчызы Саая Очур-оол болгаш өске-даа хөй-хөй шолбаннарга чоргаарланыр бис. Оларның кызымак күш-ажылының ачызында совхоз көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң болгаш садарының планнарын ажыр күүсеткен.

Бистиң совхозтуң ажыл-ишчилери 1980 чылда көдээ ажыл-агый продуктуларын күрүнеге садар талазы-биле даалгаларын Улуг Октябрьның 63 чыл оюнга чедир бүрүн күүседир, онгу беш чылды чедиишкинниг доозар болгаш СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг күш-ажылчы белектерлиг уткуур деп хүлээлгени алган. Ону СЭКП Тыва обкому деткээн. Совхозтуң ажыл-ишчилериниң ол улам сорук кирген. Алган хүлээлгевисти күүседиринге бисте чигзиниг чок. Ам совхозтуң малчыннары чыл төнчүзүнге чедир пландан ажыр 72 тонна сүттү, 10 тонна эътти күрүнеге садарын хүлээнген. Кыштаглаашкынга бүрүн белеткелди октябрь 15-те доозуп, кышкы үеде малдың баш санын хоратпазын, оон алыр продукцияны көвүдедирин немей хүлээнген.

Бо хүннерде совхозтуң девискээринде хар чаапкан. Малчыннар кыштагларында барып хонгулапкан. Кыштагларда 1100 тонна сиген, саваң чедиртинген. Ынчангаш совхозтуң ажыл-ишчилери чедип алган чедиишкиннерин улам быжыглап, курлавырларны четче ажыглап тургаш, партияның XXVI съездизин чедиишкиннерлиг уткуур дээрзинге бүзүрээр мен.

ТӨӨГҮДЕ КОСМОСКА ЭҢ ҮР УЖУДУУШКУН ДООЗУЛГАН

Космонавтылар эштер ПОПОВ биле РЮМИН Черде ээп келген

СЭТА-ның дыңнадыы

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

ваан. ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы Юрий Викторович Романенко болгаш бөмбүрзектиң барыын талазы чартыының социалистиг күрүнезиниң төлээлекчизи—Куба Республиканың хамаатызы Арнальдо Тамайо Мендес составтыг каттышкан экипажты сентябрь 19-та орбита станциязынга чедирген. Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг дем каттыштырылга чурттарының эртемденнериниң планнап белеткээни шинчилелдерни болгаш шенелделерни каттышкан бүгү экипажтар чедиишкинниг күүсеткен.

Эштер Юрий Васильевич Малышев болгаш Владимир Викторович Аксеновтуң башкарганы «Союз Т-2» деп сайзыраңгай транспорт кораблин июнь 6-да «Салют-6» станция-биле тудуштурган. Орбита комплекизиниң составынга «Союз Т-2» корабльдиң борт системаларының шенелдезин болгаш эдиишкиннерин космонавтылар кылган.

Кол экипажтың 185 хонук ужудуушкунунуң болгаш «Интеркосмос» программазынга дүүштүр каттышкан экипажтарның ужудуушкуннарының үезинде улуг хемчээлдиг эртем-техниктиг база медицина-биологтуг шинчилелдер болгаш шенелделер күүсеттинген.

Улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларының эрге-ажыынга дүүштүр сорулгаларны шиитпирлээринче угланган геофизиктиг шинчилелдер орбита комплекизиниң экипажтарының ажылдарының программазында улуг черни ээлээн. Ол сорулга-биле космонавтылар Черниң кырын болгаш Делегей океанының акваториязын хайгаараарын база чурукка тырттырарын үргүлчү боттандырып келген. Совет Эвилелиниң девискээриниң хөй кезиин, а ол ышкаш Венгр Улус Республиканың, Вьетнам Социалистиг Республиканың болгаш Куба Республиканың девискээрлериниң чамдык кезиин чурукка тырттырган.

Минералдыг чиг-эт курлавырларын, бойдустуң ниити хевирлериниң динамиказын, кодээ ажыл-агыйның ажыглал шөлдериниң сезоннуг өскерлиишкинин. Делегей океанының биологтуг продуктулуун, далайга эжиндириишкиннерниң болгаш балык тудуушкунунуң байдалдарын шинчилээриниң эрге-ажыынга статистиктиг чугула материал чыгдынган.

Чартык дамчыдыкчы материалдарны, ээлдирген демирлерни болгаш чаа будуштер-биле каттыжыышкыннарны микрогравитацияның байдалдарында алыр сорулга-биле «Сплав» болгаш «Кристалл» деп установкаларга 70 хире шенелделерни чоруткан. Космос делгеминге болгаш деңзи чок байдалга ажыглаар демир шывыгларны кылырының методтарын ажылдап тывары уламчылаан.

Кижиниң организминге, а ол ышкаш нарын үнүштерниң болгаш өске-даа биологтуг объектилерниң өзүүшкүнүнге космоска ужудуушкунуң факторларының салдарын билип алыр талазы-биле улуг хемчээлдиг медицина-биологтуг шинчилелдерни ужудуушкун үезинде экипажтар күүсеткен. Космонавтыларның медицина шинчилгезин үргүлчү чорудуп келген. Чартык чылдың дургузунда Поповтуң болгаш Рюминниң кадыының эки байдалын база бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап шыдаарын медицинаның профилактиктиг хемчеглериниң комплекизи хандырган.

Совет космонавтыларның болгаш Венгрияның, Вьетнамның болгаш Кубаның космонавтыларының эрес-шудургу ажылының түңнелинде үнелиг эртем информациязы алдынган, ону Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның эртеминиң база улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларынга ажыглаар.

Космонавтиканың төөгүзүнде орбитага эң-не узун хуусаалыг ужудуушкуннуң болгаш каттышкан экипажтарның ужудуушкуннарының планнаттынган программазының чедиишкинниг күүсеттингени — техниктиг чепсек-херекселдерниң бүзүрелдиг ажылының, эртемниң, конструкторларның болгаш бүдүрүлгелерниң хөй коллективтериниң, космонавтыларның экипажтарының, ужудуушкун башкарар төптүң специалистериниң, команда-хемчээчи болгаш камгалал-тывыышкын комплекстериниң тодаргай база чогумчалыг ажылының түңнели болуп турар.

«Салют-6» эртем станциязы Чер чоогунуң космос делгеминге үш чыл ажыг үеде, башкарылгалыг чурумга — бүдүн чартыктан ажыг үениң дургузунда ужудуушкунну чорудуп келген. Ол үениң дургузунда ооң кырынга дөрт кол экспедициялар болгаш барып көөрүнүң сес экспедициялары ажылдаан. «Салют-6»—«Союз» деп башкарылгалыг комплекстиң узун хуусаада чедиишкинниг ажылдаарын «Прогресс» деп автоматтыг чүък корабльдери идегелдиг хандырып турган болгаш одаар чүүлдерни, дериг-херекселдерни, аппаратураны, аъш-чемниң продуктуларын, космонавтыларның амыдыралын хандырарынга болгаш эртем шинчилелдерин чорударынга херектиг материалдарны станцияга чедирип берип келген.

«Салют-6»—«Союз»—«Прогресс» деп космос системазының ужудуушкунунуң үезинде септелге-профилактиктиг ажылдарны чорудар арганы берген инженер-техниктиг шиитпирлер, эртем аппаратуразының болгаш дериг-херекселдериниң составын калбартканы эртем болгаш улус ажыл-агый ужур-дузалыг узун хуусаалыг башкарылгалыг комплекстерни тургузарынга чаа улуг базым болуп турар.

Космос делгемин шинчилээринге совет эртем болгаш техниканың бедик деңнелиниң ачызында болдунган шылгараңгай чедиишкиннер бүгү кижи төрелгетенниң чаагай чоруунга бараан кылдыр космосту улам ыңай тайбың шиңгээдип алырынга чаа-чаа перспективаларны ажыдып турар.

ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы эш Л. И. Поповка Совет Эвилелиниң Маадыры атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Орбитаның «Салют-6» — «Союз» эртем-шинчилел комплекизинге космоска ужудуушкунну үр үеде чедиишкинниг боттандырганы база аңаа эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруун көргүскени дээш ужудукчу-космонавт Леонид Иванович Поповка Ленин орденин болгаш «Алдын Сылдыс» медаль-биле шаңнавышаан, Совет Эвилелиниң Маадыры атты тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1980 чылдың октябрь 11.

Совет Эвилелиниң Маадыры ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы эш В. В. Рюминни Ленин орден болгаш «Алдын Сылдыс» ийиги медаль-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Орбитаның «Салют-6» — «Союз» эртем-шинчилел комплекизинге космоска үр үеде ужудуушкунну чедиишкинниг боттандырганы база аңаа эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруун көргүскени дээш Совет Эвилелиниң Маадыры, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы эш Валерий Викторович Рюминни Ленин орден болгаш «Алдын Сылдыс» ийиги медаль-биле шаңнаар.

Совет Эвилелиниң Маадыры эш В. В. Рюминниң эрес-маадыр чоруун алдаржыдып демдеглээри-биле Маадырның төрүттүнген черинге хүлер турускаалды тургузар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1980 чылдың октябрь 11.

Эш Л. И. Поповка «ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы» атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Орбитаның «Салют-6» — «Союз» эртем-шинчилел комплекизинге космоска ужудуушкунну боттандырганы дээш Леонид Иванович Поповка «ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы» атты тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1980 чылдың октябрь 11.

Москвадан чорупкан

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чалааны ёзугаар Сирияның партия-чазак делегациязын баштап, бистиң чуртувуска албанның найыралчы аян-чоруун кылып келген Араб социалистиг чаартылга партиязының Чингине секретары, Сирия Араб Республиканың Президентизи Хафез Асад октябрь 10-да Совет Эвилелинден чуртунче чанывкан.

Аэродромга Х. Асадты болгаш делегацияның кежигүннерин СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүну, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы Н. А. Тихонов, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүну, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко болгаш албанның өске-даа кижилери удээн.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң трактор болгаш кодээ ажыл-агый машина тудуушкун министри хүлээлгезинден эш Иван Флегонтович Синицинни ооң пенсияже үнери-биле холбаштыр хостаан.

ССРЭ-ниң трактор болгаш кодээ ажыл-агый машина тудуушкун министринге Александр Александрович Ежевскийни томуйлаан болгаш Кодээ ажыл-агыйның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының талазы-биле ССРЭ-ниң Күрүне комитединиң даргазы хүлээлгезинден ону хостаан.

Кодээ ажыл-агыйның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының талазы-биле ССРЭ-ниң күрүне комитединиң даргазынга эш Леонид Иванович Хитрунну томуйлаан.

Учебныйның № 13 болгаш Ак-Довурактың № 40 асбест соңгулда округтарынга Тыва АССР-ниң Дээди Соведиңге соңгулдалар чорудар дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаалдыры болза:

«Тыва АССР-ниң Дээди Соведиңге соңгулдалар дугайында» Тыва АССР-ниң Хоойлузунуң 57 чүүлүнге дүүштүр учебныйның № 13 болгаш Барыын-Хемчик районда Ак-Довурактың № 40 асбест соңгулда округтарынга Тыва АССР-ниң Дээди Соведиңге соңгулдаларны 1980 чылдың ноябрь 16-да, воскресеньеде чорудар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай,
1980 чылдың октябрь 4.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: кыска дыңнадыглар, тайылбырлар

КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГАНЫҢ ЭКИ ҮНДЕЗИНИ

Дээди деңнелге Москвага болган совет-сирия чугаалажыышкыннар, СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң болгаш Араб социалистиг чаартылга партиязының Чингине секретары, Сирия Араб Республиканың президентизи Хафез Асадтың Кремльге болган шайлалгага чугаалары, база найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында совет-сирия керээге ат салганы делегейге улуг соңуургалды болгаш хайныышкынныг үнелеп көрүүшкүннү болдурган. Совет Эвилелиниң болгаш Сирияның аразында чылдан чылче быжыгып орар найырал амгы үениң ийи эң улуг күштериниң—социализм болгаш национал хосталга күштериниң сырый каттыжыышкынының, бүгү-нити тайбың болгаш социал дээштилге дээш демиселге ол күштерниң демниг хөделиишкининиң демдээ болу берген деп демдеглеп турар.

Найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында совет-сирия керээ ийи чурттуң аразында харылзааларда чаа чугула базым-дыр. Ол керээ Чоокку Чөөн чүкке ёзулуг, чептүг тайбынны доктаадып тургузарынга бараан болур деп, Сирияның «Ас-Саура» солуну бижээн.

Делегей айтырыгларынга Совет Эвилелиниң быжыг, принципиалдыг туружу, ол ышкаш Чоокку Чөөн чүкте империализмге, сионизмге болгаш реакцияга удур демиселге Сирияның ойнап турар чугула ролю ол керээде илергейлеттинген деп, ук солун онзалап демдеглээн.

Делегей болуушкуннары албек туразжок, совет-сирия керээге ат салганы оларның аразында онзагай көстүп турар-дыр деп, база бир өске— «Тишрин» дээр сирия солун айыткан. ССРЭ-ниң болгаш Сирия Араб Республиканың аразында найыралчы харылзааларны быжыглаарының оруунга кылдынган чугула төөгүлүг базым Чоокку Чөөн чүкке байдалдың канчаар калбаарынга улуг салдарлыг болур деп, ол солун бижээн.

Амгы үениң байдалдарында совет-араб харылзааларны быжыглаарының эргежок чугулазы чүгле бүгү антиимпериалистиг күштерниң эрге-ажыктарынга эвес, харын арабтарның дээди национал эрге-ажыктарынга база таарыжып турар деп, Ливан коммунистиг партияның ТК-зының Чингине секретары Жорж Хауи медеглээн.

Ассошиэйтед пресс дээр американ агентство Л. И. Брежневтиң чугаазын тайылбырлавышаан, «Совет Эвилели Ирактың болгаш Иранның аразында месилдежиишкинни хоггаарлаарын бодавайн турар деп чугаалааш, ол месилдежиишкин талазы-биле эң аттаалдарлыг медеглелдерниң бирээзин совет президент кылып, Барыын чүкте болуп турар болуушкуннардан холдарыңар ыраңар деп сагындырган» деп онзалап демдеглээн.

(СЭТА).

ФРАНЦИЯНЫҢ КИЛЕҢНЭЭШКИНИ

Дайын соолунде Францияга ындыг болуушкун кажан-даа болуп көрбээн. Расизмге удур, улустар аразынга найырал дээш француз шимчээшкининиң кыйгырыын ёзугаар октябрь 7-де болган улуг чыскаалга политиктиг бүгү партияларның төлээлекчилери 1944 чылдың августа Парижти хостаандан бээр эрткен үениң дургузунда бир-ле дугаар кады киришкеннер. Күстүң чаашкынныг соок хүнү туразадаа, ол чыскаалга ийи чүс муң ажыг ажылчы чоннар чыылган. Француз Компартияның Чингине секретары Жорж Марше, Күш-ажылдың бүгү-ниити конфедерациязының Чингине секретары Жорж Сеги, социалистиг болгаш өске-даа партияларның удуртукчулары ол чыскаалга кады киришкеннер.

Эрткен неделяның төнчүзүнде неофашистерниң кылган дерзии үүлгедиинге килеңнээн шыңгыы удурланыышкынны ажылчы чоннарның хөй муң кижи чыылган чыскаалдың киржикчилери илергейлээн болгаш неофашистерниң өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиглерин сый шаап узуткаар дугайында негелдени бүрүн деткээннер.

Национал хуралда коммунистерниң парламент бөлүүнүң даргазы Робер Балланже парламентиге чугаалажыышкыннар үезинде медеглел кылгаш, неонацистерниң кембуруулуг үүлгедиглерин сый шаварынга эргежок чугула бүгү чүүлдер бар, а чүгле эрге-чагыргаларның политиктиг хөөнү чок болуп турар деп айыткан. Неофашистерниң айыылдыг үүлгедиглериниң когун үзе узуткаарын бүгү Францияда болуп турар массалыг чыскаалдарның болгаш митингилерниң киржикчилери шыңгыы негеп турар.

Ю. ЛОПАТИН,
СЭТА-ның корр.

ДЕЛЕГАТТАР ЧУГААЛАЖЫР

АДДИС-АБЕБА. (СЭТА). Экономиктиг болгаш социал айтырыгларны шиитпирлээр талазы-биле Африка күрүнелериниң кады ажылдажылгазын калбартырынче Түр шериг административтиг чөвүлелдиң Чингине секретары, Эфиопияның ажылчы чоннар партиязын организастаар талазы-биле комиссияның күүскомунуң кежигүнү Фыкре-Селассие Вогдересс кыйгырган. Айтырыгларны шиитпирлээриниң аргаларын хөй адырларлыг экономиканың хөгжүлдезинден, амгы үениң технологиязын калбаа-биле шиңгээдиринден, аъш-чем продуктулары-биле бот хандыртынарын чедип алырындан тывары чугула деп, Африка чурттарының министрлериниң социал айтырыглар талазы-биле конференциязының ажыдыышкынынга чугаазынга ол медеглээн.

Африканы хөгжүдер стратегияны боттандырар талазы-биле ажылдарның планының социал кезектерин 24 күрүнелерниң, делегейниң 13 организацияларының делегаттары чугаалажып көөр. Ынчаарга ол планны Африка Чаңгыс эп организациязының кежигүнү чурттарның күрүнелер болгаш чазактар баштыңнарының онза ассамблеязынга бо чылдың апрельде хүлээп алган. Конференцияның кичээнгейниң төвүнде—өөредилгениң, кадык камгалалының, бижик билбес чорук-биле демиселдиң, хоорайлар чаагайжыдылгазының, ажыл чок чорукту узуткаарының айтырыглары туруп турар.

Ужуражыышкынның хүн айтырыында — Африканың шинчилелдер болгаш социал хөгжүлде өөредилгезиниң регионалдыг төвүн тургузары кирген. Африканың социал хөгжүлдезиниң айтырыгларын шиитпирлээриниң сорулгазын ол органга дорт хүлээткен турар деп, Африканың Чаңгыс эп организациязының Чингине секретарының хүлээлгезин күүседип турар Н. Джуди бодунуң чугаазынга дыңнаткан.

Африканың чурттары неоколониализмге болгаш расизмге удур аар демиселди ам-даа чорудар ужурга таваржып турар деп, ол онзалап демдеглээн. Африка диптке бүгү-ниити тайбынны болгаш айыыл чок чорукту чедип алыры Африканың чурттарынга бирги чергениң чугула ужур-дузалыг болур деп, Н. Джуди медеглээн.

ИРАН-ИРАК ЧӨРҮЛДЭЭ

БАГДАД. (СЭТА). Ирактың болгаш Иранның аразында шыңгыы дайын чорудулгалары үргүлчүлеп турар. Ирактың шериглери 27 иран танкыларны, ракета салып үндүрер установканы узуткааның, бир вертолетту дүжүр атканын Ирактың кол шериг командылалының 66-гы дыңнадыында айыткан.

Иранның ужар чүүлү Киркук хоорайда болгаш Сулеймания можуда хамааты база экономиктиг объектилерни бомбалаанын дыңнадыгда демдеглээн. Ол халдаашкыннарның түңнелинде алды кижи балыглаткан, хамааты дериишкиннерге когаралды чедирген. Ирактың ужар чүүлү бодунуң ээлчээнде Иранның девискээринде шериг болгаш экономиктиг объектилерге согуушкуннарны таварыштырган болгаш оларга улуг когаралды чедирген. Ирак самолёттар 2 радар станцияларын узуткаан. Дехлоран — Айн Карзан районунда турар иран шериглерни, а ол ышкаш Ханех хоорайның мурнуу талазында одаар чүүл складтарын бомбалаан.

ТЕГЕРАН. (СЭТА). Ирактың шериглери бүгү фронтуда атказрлап турар деп, Иранның парлалгазында бижээн. Иранның үрегдекчи бөлүктериниң чедиишкинниг хөделиишкиннерин парлалгада база айыткан, олар дайзынның девискээринге хөделбишаан. ооң 16 танкыларын Добе-Хердангa, 10 танкыларын Сусан-Гердеге узуткап чок кылган.

Парлалганың медээзин ёзугаар алырга, Хорремшехр хоорайда кудумчу тулчуушкуннары үргүлчүлеп турар. Ол месилдежиишкиннерниң үезинде 150 ирак солдаттар өлүрткен. Иранның ужар чүүлү Ирактың 5 таңкыларын болгаш дүңдүүштелдир адар 6 үгер-боо батареяларын Ахваз хоорайның районунга чок кылган.

Иранның шериг болгаш үлетпүрлүг чугула черлеринче Ирактың самолёттарының халдаашкыннарының дугайында база дыңнадып турар. Чурттуң найысылалы Тегеранга агаар дүвүрээзиниң элээн каш катап чарлаан.

Ирактың чепсектиг күштери Дизфуль хоорайны ракеталар-биле боолааның Тегеранның радиозу дыңнаткан, оон түңнелинде элээн каш чурталга бажыңнары бузулган, чурттакчы чоннуң иштинден хөй кижи өлүрткен.

ЭЭЛЧЕГЛИГ НҮГҮЛДЭЭШКИН

Ирак-иран чөрүлдээ-биле холбаштыр барыын талакы чурттарның шпион албан черлериниң болгаш парлалгазының нептередип турары хоозун нүгүлдээшкиннерниң авторларының бир медээзи дараазында медээге шуут чөрүшкек, сыр өске болуп турар.

Иранга боо-чепсек бээр дугайында Совет Эвилели саналды кирген дээр хоозун чулчуруушкунну Вашингтонга нептереткен соон дарый, солун будуу катпайн чыдырда-ла, француз болгаш барыын талакы өске-даа агентилелдер ол нүгүлдээшкинден сыр өске ээлчеглиг чулчуруушкунну база кылган: совет боо-чепсекти Иорданияны дамчыштыр Иракка берип турар деп медээлээннер. Барымдаа хевирлиг болзун дээш Иорданияның Акаба өртээлин айтып, ону таварты совет боо-чепсек Иракта барып турар деп нүгүлдээн.

Ол хоозун чулчуруушкуннар бот-боттарынга чөрүшкек-даа болза, оларның сорулгазы чаңгыс—ирак-иран чөрүлдээге хамаарыштыр Совет Эвилелиниң ёзулуг туружун хажыдып, чигзиниишкинге таварыштырары болуп турар. Ынчалза-жок Совет Эвилелиниң туружу тодаргай болгаш принципиалдыг — Ирактың болгаш Иранның аразында дайын соксаар турар ужурлуг, оларның аразында бар чөрүлдээлиг айтырыглар тайбың, политиктиг арга-биле шиитпирлеттинген турар ужурлуг.

(СЭТА).

ФОТОКАЛЕЙДОСКОП

Ча адары — Моол Арат Республикада спорттуң эң-не эрте-бурунгу болгаш чоннуң ынак хевирлериниң бирээзи. Байырлал бүрүзүнде аңаа хоочуннар-даа, херээженнер-даа, эң аныяк спортчулар-даа (чурукта) киржир.

МОНЦАМЭ—СЭТА-ның фотозу.

СЕПТЕЛГЕНИ ЧОРУТСА

Өвүр районда «Кызыл-Тук» совхозтуң чамдык черлеринде кышка белеткел ажылдары чоруттунмайн турар. Ылаңгыя дарганнаар черниң бажыңының, гаражтың кышкы септелгезин кылып чорутпаанындан соңгаларының көзенектеринде шилдер чок, эжиктери шаараш, оларны чылыглаваан. Оларның иштин-даштын күзүрүм долган.

Совхозтуң дарганнары К. Куулар, Б. Саая олар даанган ажылынга ээ-харыысалгазын кошкаткан. Моон ужурундан кышка белеткел ажылдары дарганнаар черде чоруттунмаан.

Кышкы септелгени манап турар черлерниң бирээзи — чунар-бажың. Соолгу үеде суурнуң чурттакчылары аңаа чунмастаан, чүге дээрге ооң ажылдакчылары В. Ооржак, Х. Ооржак чунар-бажыңны шуут изиптестей бергеннер.

Күс дүжүп келгени-биле кышкы септелгени чунар-бажыңга кылып чорудары эргежок чугула. Ооң соңгаларының карактарын шилдээр, эжиин чылыглаар, одалга системазынга септелге чорудары, дээш кылыр ажылдар-ла хөй.

Д. ООРЖАК.

ХОЛУ ЧЕМЗИГ

Барыын районнар барган санымда-ла, оруг хайыы-даа бол, Чаа Шагаан-Арыг столоваязынга болганчок-ла кирип, аяк шайын аартап, амданныг чемин чигеш эргерим чаңчыл болган. Ол ышкаш ажылчыннар-биле хөөрежип, ажыл-ижи-биле таныжарынга база ынак мен. Аъш-чеми амданныг, шынары эки, хөй-хөй янзы-бүрү чемнерден тургустунган, арыг-силиг, делгем болгаш чырык черге кижи канчап доктаап, сагыш-сеткилиниң улус-биле үлешпес боор. Ол хирезинде-ле мени чемгерип турар кижилер-биле чоок таныштпайн чорааным элдептиг дээ. Ынчаар чемгерер, ынчаар кылыр оларның хүлээлгези-дир дээн кенен сеткилим-не боор. Шынында оларга мөгеер ужурлуг мен.

Бо удаазында база-ла кирип, кандыг чемнерни чиирин шилип ап, боданып тур мен.

— Силерни дыңнап тур мен — дээн, чиигежек үн кичээнгейим чардыктырыпты.— Шин бе, борш бе, азы мүн бе?

— Шиден-дидим.

Чем шилилгезин ынчаар эгеледи. Мага хандыр чемненип алгаш, чанымга чедип келген долбаннанчак бопутур кызыл чаактыг уруглан:

— Столовая директору бар бе?— деп айтырдым.

— Чок, дыштанып турар-дей-дир.

— Ынчаарга кым барыл?

— Бригадир.

— Ону кайыын тып ап болурул, дуңмам?—дидим.

— Ажылдап олурар черинде, чедирип каайн— дээш, мени кухня таварты эдерткеш чорупту.

Улуг коридор. Ооң ол-бо талазында эжиктер-ле хөй. Бир өрээлде эъттен, ийигизинде, далгандан, үшкүзүнде, ногаа аймаандан чем белеткээн, дөрткүзүнде, шай бузуп, хоюткан, какао ажыткан, компот чуугган,— ажыл хайныгып-ла турар болду.

Ак халат кеткен, бажында ак аржыылдыг, чиигежек дурт-сынныг, шөйбек шырайлыг, эрес карактарлыг; аныяк кыс мени көрүп кааш, туруп бажым уткуй кылаштап келгеш, ээлдек чазы-биле мендилешти. Ол болза, ийиги ээлчегниң бригадири Светлана Старко-дур.

Чаа Шагаан-Арыг столовазынга Светлана ажылдаа-ла беш чыл ажып турар. Бо үениң иштинде ол ажылга чүгле эки талазын көргүзүп, холу чемзиг эки повар диртип мактадып келген. Оон бригадазында он кижи бар, олар беш хүн ажылдааш, беш хүн дыштанырлар.

— Галина Москвина кайдал?— деп, Светланадан айтырдым.

— Ону таныыр силер бе?— деп, ол менден удур айтырды.

— Чок, танывас мен. Ынчалза-даа партия райкомунуң чанында түндүлүг самбырада оон алдары дээш, ээлчээниң кызыл тукту көдүрген чорду — дидим.

— Галя дээрге, бодунуң херээнин ёзулуг-ла мастери кижи. Оон бирги ээлчээн комсомолчу-аныяктарны деп адап турар. Оон-биле чугаалашкан болзунарза, эки тургай дийин—деп, чүвени бодундан чайладыр хевирлиг харыылай-дыр.

— Галя-биле-даа, сээн-биле-даа хөөрежирге дөмей-ле ышкажыл, Света. Силерниң столовая эрткен чылын Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынын тиилекчизи болган-дыр. Ону хана-да азып каан кызыл вымпел херечилеп турар-дыр. Силерниң коллектив бо чылдың үшкү кварталының түңнелинде радиола-биле, а силерниң ээлчээнер акша-биле шаңнаткан-дыр. Ынчап кээрге, силер чаңгыс коллектив болганыңарда, ылгал чүү боор.

— Ындыызы ындыг-ла харын — дээш, Светлана хүлүмзүрүп кагды.

— Сээн ээлчээнде кымнар эки ажылдап турарыл, Света?

— Бисте кижи бүрүзү-ле кызымаккай ажылдап, боттарының онаашкан ажылын ак сеткилдиг күүседип турарлар. Ынчалза-даа кондитер Людмила Шишкинаны, эът повары Светлана Аракчааны, мүн повары Степанида Нарылкованы онзалап демдеглеп болур. Олар боттарының ээлчээнде чемненикчилерниң талазындан хомудалдарны болгаш чемелээшкиннерни дыңнавайн, белеткээн чемнери бедик шынарлыг болуп, доктаамал мактадып келгеннер.

Столовая коллективи эки шилип тургустунган болгаш олар чаңгызы хөйү дээш, хөйү чаңгызы дээш ажылдап, чурттап турарлар. Чемин хүн-бүрү солуп, янзы-бүрү болдуруп турар. Демдеглелдер дептери чүгле өөрүп четтиришкиннер-биле долдунган.

— Силерниң ээлчегде ажылдан озалдай бээр, күш-ажылдың сагылга-чурумун үрей бээр таварылгалар бар бе?

— Ындыг чоруктарны эскербейн турар бис. Өскээр чугаалаарга, чок ийин.

— Силерниң хүлээлгенерге чүү кирип турарыл, Света?

Бажында аржыылын эде баглап, хевин ээн кнпр чазаттынгаш, кезек боданып олура, харыылады:

— Кол-ла чүве—чемни чогуур өйүнде алыры, шынарын хынаары, чем даңзызын тургузары, столованың арыг-шевер байдалын көөрү, ажылдың культуразын бедидери, ажылчын бүрүзүнүң онаашкан ажылынга харыысалгалыын чедип алыры, ажылды шын органиҙастаары, чемненикчилер-биле эптиг-ээлдек болуру, чем кезээде изиг, янзы-бүрү турарын хандырары. Бо-ла-дыр, кыска-зы-биле.

Светлана Старко бодунуң херээниң база мастери деп чүве ооң ажылындан болгаш аажы-чаңындан дораан-на билдипе бээр ышкажыл. Шынап-ла, ындыг поварны холу чемзиг кижи дивейн канчаар.

О. СУВАКПИТ,
чогаалчы.

Өңнүктерниң уран чүүлү

ТҮҢНЕЛ КОНЦЕРТ БОЛГАН

Бистиң акы-дунма кожавыс Моол Арат Республиканың улустуң ырының болгаш танцызының күрүне ансамблиниң Тывага оюн көргүзүглери бөгүн төнер. Олар бөгүн Чөөн-Хемчик районнуң төвү—Чадаана хоорайга ийи концертти көргүзерлер. А эртен олар төрээн чуртунче ээп чоруптарлар. Бо кыска үениң иштинде моол артистер Өвүр, Барыын-Хемчик, Улуг-Хем, Бии-Хем, Чөөн-Хемчик болгаш Кызыл районнарга, республика найысылалынга солун концерттерин көргүскеннер.

Тываның хүндүлүг аалчыларының солун концертин республика найысылалының чурттакчылары эрткен пятницада база катап көргеннер. Өңнүктерниң ол солун бараалгадының көөр дээн улус чүгле Кызылдан эвес, а харын чоок-кавы районнардан база хөй-биле келген. Ынчангаш театрның олуттарын 800 ажыг көрүкчүлер шыгырт доллур олурупкан.

Сцена ажыттынары билек моол национал хептиг аныяк кыс сценаже үнүп келгеш, залга олурганнарга изиг байырны чедирип, боттарының концертин оларга бараалгадырын чарлаан соонда музыка-хөгжүм чаңгыланып-ла эгелээн. Сцена кырынга ыр-шоор танцы-сам-биле солчуп-ла турган.

Бистиң чуртувуста совет-моол найырал айы чоруп турар үеде, совет улус Төрээн партиязының XXVI съездизинге, а моол ишчилер МАРН-ның XVIII съездизинге болгаш республиказының 60 чыл оюн демдеглээр деп турар үеде моол өңнүктерниң бистиң республикага келгени улуг өөрүшкүнү хайныктырган.

Концерттиң түңнелинде СЭКП обкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи А. К. Канзай республиканың ажылчы чонунуң мурнундан моол өңнүктерге байыр чедирип, солун оюн көргүзүглери дээш Моолдуң улустуң ыры болгаш танцы ансамблиниң коллективинге чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин илергейлеттинген байыр чедирииишкининг бижикти СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң өмүнээзинден тывыскан.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: МАР-ның улустуң артизи Н. Норовбанзад күүселде үезинде; РСФСР-ниң болгаш Тыва АССР-ниң улустуң артистери Кара-кыс биле Максим Мунзуктар моол артистерниң аразында.

Авторнуң фотолары.

Хамык херек дүүн дүъш үезинде сигенчилер бригадазынга эгелээн.

— Че, бистиниче чаңгаш келир бис бе, эш—деп, чаңгыс классчызы Шевер-оол дүштеки чем соонда дыш кадында мынчалган.— Ийи-бир хонук дыштанып алыылы.

— Тракторумну канчаар мен?

— «Беларусь» самолёт эвес-ле болгай, Эрлер мунуп-ла тургайлар... Мотоциклиң хөделдир че, эстедип олурaалы. Акша менде бар ийин, аал. Чедер деп бил.

Ийи эр ажылын каггаш, бурт дээннер. Эжиниң аалы кожазында бригада төвү Аржаанныгта турган. Шак чедер-четпес чорда, оолдар шилдерлиг стол артында арыннары хуула бергилээн, улуг-улуг ыттажып, бот-бодун үзе кирижип, хөөрешкен органнар. База бир кончуг шырак эр немежип келген...

Оолдар хире-хире магазинге бо-ла чеде бээрлер. Чаражы дээрге шуткуп каанзыг, узун, мөге боттуг, чаа мотоциклдиг танывазы оолду суурнуң кыстары бүдүү сонуурган турары илден болган. Чамдыктары бодур мен дээн ышкаш, кеттинип, будуттунуп-даа алгылаан. Ынчанмыже Шевер-оол хоржок эр боопт-тур, кыр-кырынга кудуп-ла турзумза дээр. Күдерниң уруглардан бо-ла чара кирип аппаар.

Аазаан аас, сөглээн сөс кончуг Күдер аалынче далашпас аргажок апарган.

Чай чок ажылда оглу эжиктен элен-тендиң кирип орарга, ава кайгап, коргуп-даа, до-

(Эгези. № 233 «Шында»).

КӨДҮРЕР-ДАШ

раан айтырган:

— Чүү болду, кужур оглум? Канчап мынчап баардың?

— Эш-эштеримге чордум. Ки-кижиге эш херек—деп, оглу өөжү эдип, хөректенгендаа чүве дег харыылаан.

Ава туттунуп, дораан-на ыттавайн барган. Оон бажынга карак чивеш кадында каш янзы бодалдар үнмерлежип-ле келген. Чүл ынчаш, оглу шынап-ла эш-өөрүнге чедип, бичии хөглепти-даа ыйнаан. «Өгленир-баштаныр өйү келген кижи болгай. Уруг эдертип кээр деп туру ирги бе?»—деп, эрте-даа, орай-даа бол эки келин күзээн иениң бодалы манаа кээп, чырыткылаш кылынган. Хүгбайыраан, аваа капсырыштыр бир доора каразыышкын база тыпты бергеи; «Бир эвес-ле келин эккээри шын чүве болза ыяап-ла араганы мурнаткан херээ чүү деп? Амгы шагның кыстары оолдарны ижеринге сундулуг бе, кандыгыл деп шилиир апарган-на болгай. Мындыг ээзрин улуг маңгысты чүү ойлуктуг кыс тооп көөр деп. Хоомай херек-тир». Ындыг өттүр көрүштүг бодал боостааны мырыңай дакпыжадып кээр болган.

Ийи нешки ынчаар-ла хондур сөс октапшпааннар.

Күдер эртежик серт кынныл тура халып келген. Бүдүн-бүрүн бе деп чүнү мурнай мотоциклиң барып хөделдирген. Мун-не өршээл! Бажынче кире халып келгеш, ыт-даап чок чунуп, дырайның алган. Шала-була шай ишкен. Шлемин кеде тыртып алгаш, чалыынган аяның үн-биле:

— Бичии өреленн бердим, ол шаа акшадан берем, авай — деп, далашкан шинчилиг бут кырынга тура, дилээн.

Аваның анаада чазык-чаагай арны бүргег дээр дег кынныл, ыыт чок олуруп-ла берген. Минуталар эртип-ле, эртип-ле турган.

— Дилеп тур мен. Эвээш бичe бол ажылдап каан акшам бар ийик чоп—деп, оол ам демгизи дег эвес, чоргаар үн-биле негээн.

— Акшаң бар-ла харын. Дөрде шкаф иштинде чүм олчаан чыткан чүйүк—деп, авазы сиринейнип турар салааларын ыгуй иткилеп, карактары шыгып келгилээн, өске кижиниң дег үн-биле харыылаан.— Арага садып ижер дээр болзуңза, бодуннуң-даа акшаңны бербес мен. Кордавадаа, семеве-даа.

Чажыдан эргээ өскен болгаш Күдерде аажы-ла хөй. Кылыын чажырып чадааш, могаттынар хоочузу хайныгып, арай думчуктай аарак хыйлаан:

— Садып бер деп алан кылбаан мен, сээң мотоциклиниңдаа мунмас мен. Оону ап ал, а меңээ акшам херек. Күрүнениң автобузу чок эвес, чоруй баар мен...

— Аксың хаг дидир мен!—деп, ава кышкыра каапкаш, баарыңда чем столун бар күжү-биле алагадай шаапкан.— Угаан чогуңну, сарыыл чогуңну! Аваңны могаттынар шаан эрткен кижи-дир сен. Кончуунну, сургейиниң!

Ол кадында Күдер изирникен үү-биле шкафче халаан. Акшаны бөле адыштап алгаш, эскыда сумказын эгиннеп чыда, авазынче көрүнген.

Авазының карактарында долуп келгилээн чаштар платьезиниң эдээнче, эриг коргулчун дег, аары кончуг ток-ток барып дүшкүлээн. Авазын дагырты каапкаш, сыдым моожнаан хүрбе кулун дег, төрээн бажыңының эжиин хаай октапкаш, үне халаан.

Садыгже углаан. Ээлчег келирге, арагалар садып, сумкалап алган. Садыгда улустуң карaа-ла Күдерде ышкаш. Бир кадай кижиниң улуг тынганы дыңналган. Оон-на тайлымы ийикпе, садыгдан ууп ора-ла авазы сагыжынга кирип, баары ажынайнып чораан. Эдипкен сөзүн, кемниг аажызын сактырга, чүнүң-биле-даа орнап, дуглаар аргажок кынныл, оон-биле авазының бажынга каккан-биле дөмей сагындырган.

Магазин-биле бажың аразы элээн херии чер чүве-дир. Күдер чанып ора дыка бодаан. Хамык буруну бодунче чуул кээрге, ам харын хөрээ чоорту хозап келген. Харындаа улустуң кожамык ырыдап одурутларны чайгаар-ла сырлаңы аарак бадырып чораан:

Ботка болчур бодум авам
Болгаан оглум диген чүве...

Кээрге, авазы демги-ле хевээр, ийи чулчургайын салаалары-биле так туттунуп алган кожээлениш олурбушаан.

— Хөөкүй авай, Өршээп көр — дээш, Күдер шуравышаан баргаш, чер ажа хөрээ-биле авазының арган эктинден куспактаныпкан.

Ава оглунуң оргазын суйбай тудуп ора, шедиргеленчек үн-биле чугаалаан:

— Ажылын кагба, оглум. Тараа кезер өй база думчукта келди...

К. ЧАМЫЯН.

(Уланчылыг).

ДОРУГ-ДАЙ

П. ХОРЛО,
моол чогаалчы.

Рассказ

Хүн үнүп келген. Оон херелдеринге Богда-Уула сынның шыпшык баштары тода көстүп чыткан. Сынның эдээнде чылгы оъттап чораан.

Холунда урук туткан Гэрэл чылгыга чеде берген. Доруг бени ол дораан-на көрүп каан. Оон чанында шилги-доруг, хавaанда хензиг ак дуктуг кулун чораан.

Гэрэл өөрээнинден алгырыпкаш, чылгызын аалче сывырып эккелген. Оон дедир шапкаш, демги беге келген. Ону Гэрэл аалынга оожум хай деп эккелген.

— Мээң доруг бем төрүпкен! Эр кулун!—деп адазынче өөрүшкү-маңнайлыг маңнапкан.

— Ийе, көрүп тур мен, чаражын аа! Кажан төрээни ол?

— Мээң чылгыга чедер мурнуу чарыымда боор.

— Тaптыг көрүп чоруур сен, оглум, часкы соок хат кончуг чоор, ол аарый бериш болур. Чаш кулунну хаттан ыжык черге тудар, чавынчыктап база болур.

Гэрэл безин баштай баглааш, кулунну өгүң он талазында онгарга баглап каан. Дүне кулуннуң кырынче хой кежи шуглай каап, хүндүс аштап-чүглүп, чемгерип турган. Шору өзе бээрге, бени кулуну-биле чылгыже кадып үндүрүпкен. Хостуг кулун чүү боор, дыйыладыр киштеп-киштеп, сидиредир күштадырып турган.

Чайның ортан үезинде бирле эртен оолдуң адазы Доржи хем унy делгем шынаага чылгызын бөлүп эккелген. Оларны ээртеп мунар, шанактаар тергелээр үе келген.

Гэрэл чылгыны бөле хавырып эккелгеш, доруг богбаны шалбадаар дей берген. Урукту мойнунче кирр каaптарга богба үшта сога бергеш, уруктуң чиңге, узун сывын сөөртүп алгаш, киштевишаан, чылгыны ийи чара хойгуза-хойгуза, дагже дорт-ла караңнадып үнүп каан. Оон соондан ыттар ээре-ээре, сүрүп маңнажыпкан. Аът, аткан ок-ла, а чүгле дагның бажынга барып доктаан.

Сүрүп какканнар ону Дезигбей деп шолалааннар, а Гэрэл иштинде чоргаарланып турган. Адазы ону ынчаар өөреткен дээш анаа хыйланыр. Оон бээр Дезигбейниң тударын чеже-даа оралдашкан, ынчалза-даа чадап кааннар, богба чылгы арызындан үшта халааш дагларже ындып ынай боор. Ынчалза-даа Гэрэл богбаны бир-ле катап тудуп алган. Чылгы даг эдээнге шөлээн тавaар оъттап чораан, ынчаарда Дезигбей айыылды уттупкан чораан боор. Гэрэл часпайн урукту мойнунче кирр каапкан. Ол хүн эң чүгүрүктү ээртеп мунганы Дезигбейниң тударынга ажыктыг болган. Дезигбейни Гэрэл тудуп эккээрге, ааллы уруглары пат кайгааннар. Ону адагашка баглап каан.

Ол хүнүн-не ону дын бажынга чедип өөредип турган. Оон эгелээш-ле Доруг-Дай деп адап алган. Күс дүшкен, Гэрэл школаже чоруй барган. Ынчалза-даа чагаа бүрүзүнге-ле Доруг-Дайны ажаап, хайгаарап тур деп ачазынга чагып бижип турган. Адазы оглунуң чагыын күүсеткен. Кыштың ажыг соогунда ону чүүден артык ажаап эрттирген Доруг-Дай шала часкаар күштүг-шырак, ёзулуг аът боп өзүп келген. Гэрэл школадан келгеш, ынак аъдын танывайн барган.

Чайның бир-ле хүнүнде Гэрэл Доруг-Дайны ээртээш, мунуп өөредир деп шиитпирлээн. Шөлче үндүре бергеш, кончуг оожум ээртээр дей берген. Бир чыл мурнунда чавынчакты канчаар октап турганын оол кончут тода сактып келген. Бо удаада Доруг-Дай шимчеш-даа дивээн. Оон Гэрэл дидимненгеш, ээрге олурупкан. Шөлдү долгандыр ол чаажы сүргей базып чоруп каан. Гэрэл аъдының чаажы чөпшүл болганынга өөрээш, ону каш хүн улаштыр мунуп келген. «Эр-хей, ам чаажыгып калдың» деп оол бодап чораан. Ынчалза-даа бир-ле катап чылгызын эргий чортуп чорааш, ытка тавaрышкан, оон Доруг-Дай өрү шураш былдай дүшкен, ындып ынай болган. Колун, шавылыыры кошкак тыртынган болгаш, ээр бир ийинче чайлы берген. Гэрэл черге пет кээп дүшкен. А аът ээриниң ийинде халаннадып алгаш сидирт дээн. Гэрэл аажок аараан, ынчалза-даа аъдының соондан маңнаар дээрге, оозу кайда боор. Оон канчаар, чадаг базып чанып кан. «Аът канчалчы ирги? Кайнаар чиде маңнай бержик ирги?» деп бодал ону дүвүредип чораан.

Кежээ ачазы келзе-ле, Доруг-Дайны эккелген болган. Ээри чок-даа болган болза, Гэрэл өөрүп турган. Чылгызын катап база эргий чорткач. Чүгле күзүн барып, Доруг-Дай харын мырыңай чаажыккан.

... Үш чыл эрткен. Бир-ле катап Гэрэлдиң ачазы Доруг-Дайны ээртээш, өөрү-биле кадыы бөрүлер аглап чорупкан. Он кижи чыглып келген. Бөрүлерниң төрүүр чери Ошго сынның кашпалында дээрзин олар шупту билир болгаш, чоога таварты дорттап чорупканнар. Оон тус-тус бөлүктерге үстүп алганнар. Бир чамдызы хая-даш таварты дорттаан, а өскези долганып чорупканнар. Доржиниң боозу чок болгаш долгандыр чоруп каан.

Доржи хенертен даг өрү маңнап бар чыткан бөрү көрүп каан. Колун, шавылыырын дүрген-не дынзыды тыртып алгаш, Доруг-Дайның аксын сула салыпкан. Доруг-Дай маң-биле келгеш, оңгарны хала чок ажа халааш, бөрүнү сүрүп, күштaлдырыпкан. Араатанны ша-даа четпейн чыпшыр четкеш, Доржи ону кымчызы-биле херлип-херлип удаап дүжүрген. Кымчының чоржак бажы бөрүнүң бажынга барып шок дээн. Араатан черге кээп дүшкеш, дырбанайнып чыдып-чыдып, тын чок барган. Ону аңчылар магадап көргеннер. Доруг-Дай чүгүрүк-ле! Кежээ өске аңчылар база четкилеп келген. База бир чүгүрүк аът бир бөрүнү чыпшыр четкен болган. Төгериктей олургулапкаш, кежээки ыржымга, сылдыстарның чырыынга, даглыг черниң арыг чаагай агаарынга таалап, Гэрэлдиң Доруг-Дайын кайгап, мактап, оон келир үедеги саламның баш бурунгаар чугаалажып органнар. Оон эгелээшле Дезигбейни Казыргы деп шолалап алганнар.

Удавас наадым болур дей берген... Гэрэл аъдын чаа соодуп-соодуп, кудуруун дагтааш, дуңмазынга мундурупкан. Ол узак аът болган: үнерде-ле үшта халаан олчаан доктаар черге чедир хат-казыргы дег эстедип келген. Аъды хамыктың мурнунда согуннальп чорупорда, Гэрэл алгы-кышкылыг улус аразындан холун көдүрбүшаан, өөрүшкү-маңнайы кымдан артык үшта халып келген. «Шуут-ла ужугар аът-тыр», «Ылап-ла чүгүрүк аът-тыр»—дижип, чыылган чон мактап турган. Аът бажы мунган эрес оолду-даа, Гэрэлдидаа мактап, шаңнаан. Оон эгелээш-ле Казыргы Доруг-Дайның ат-сураа алгаан.

Күзүн Гэрэл Улан-Баторга барып, башкы училищезинге өөренип кирген. Ол Доруг-Дайны сактып, оон дугайында чаңгыс курсчуларынга чугаалап турган. А бир-ле катап ада-иезинче мындыг сөстүг чагаа чоруткан: «Эргим авай, ачай! Фашистерге удур тулчуп турар Совет Армияга эң эки аъттарны белек кылдыр берип турар-дыр. Мен база Доруг-Дайны бээр деп шиитпирледим. Чедирип көр, ачай. Доруг-Дайга ынак мен, ынчалза-даа Төрээн чуртумга оон артык ынак мен. Ынчангаш бистиң чонувусту, Ада-чуртувусту камгалап турар Совет Армияга ынак аъдымны харам чокка бээр мен».

Каш-ла хонганда чагыгны күүсеткениниң дугайында, аътты комиссия мактап хүлээп алганының, ындыг кайгамчык малды өөредип өстүрген дээш оолга четтиргениниң дугайында чагааны Гэрэл алган. Оол хандыгып, ону улуг өөрүшкү-биле номчаан.

ӨЛҮМ ЧОК МААДЫРЛЫГ ЧОРУКТУҢ АРЫННАРЫ

«Сталинград тулчуушкуну» деп панорама Волга эриинде чаңып-сыныш чок хоорайның камгалакчыларының өлүм чок маадырлыг чоруун катап тургузар. Ону шериг чурукчуларының М. Б. Греков аттыг студиязының чурукчулары сержант Павловтуң алдаржаан бажыңының болгаш дээрбе бузундуларының чоогунга. Волганың кадыр эриниң кырынга тудуп тургузар.

— СЭКП-ниң XXVI съездизинге тураскааткан панораманы тудуп тургузуп кириптериниң мурнунда бис хөй белеткел ажылдарын кылып чоруткан бис—деп, студияның уран чүүл удуртукчузу РСФСР-ниң улустуң чурукчузу М. Самсонов чугаалаан.

— Волга эриинге улуг тулчуушкуннуң киржикчилери — сураглыг совет шериг начальниктери, офицерлер болгаш солдаттар үнелеп четпес дузаны биске көргүскен.

Бедии 16 метр, долгандыр узун дурту 120 метр кайгамчык улуг уран чурулга сиилбии Сталинград тулчуушкунунуң түңнел кезээн—1943 чылдың январьда Совет Армияның тиилелгелиг шавар халдаашкынын болгаш Сталинград чоогунга фашист шериглериниң туюлунга чедир чылча шапканын көргүзүп турар. Панораманы алдарлыг Мамаев базырыының кырындан көөр. Оон артында бузундулардан катап тургустунган каас-чараш Волгоград хоорай, чоргааралдың хемн Волганың ээтпектери көстүп чыдар болур.

Панорамага кол тулчуушкунну улгаттыр көргүзер. Оон маадырларының арыннарын — Николай Гастеллонуң маадырлыг чоруун Сталинградтың дээрнинге катаптаан ужудукчу Виктор Рогальскийни, бүгү бодуу чалбышка алыскан, холунда гранатазы-биле фашист танк алдынче кире халый берген матрос Михаил Паникахинни, снайпер Василий Зайцевти, эмчи сестразы Гуля Королеваны болгаш хөй-хөй маадырларны ооргаан көөр.

Ол панораманың тускай полотнону кылган Сурскиниң пөс-тааавы фабриказының мастерлери чурукчулар-биле кады оон авторлары боол болур. Ийи муң дөрбелчин метр хире шөлдүг ол пөс элээн каш тонна деңзилиг. Оон баштайгы шывыг будуун чагган ССРЭ-ниң Чурулга фондузунуң Подольскиде бүдүрүлге комбинадының ажылдакчылары нарын ажылдарны кылган. Панораманы сураглыг чурукчулар ССРЭниң улустуң чурукчузу П. Мальцев, РСФСР-ниң улустуң чурукчулары Н. Бут, В. Дмитриевский болгаш хөй кижи киржикчилиг чуруктарга ажылдаарынга дуржулгалыг өскелер-даа чуруп турар.

Е. КОРЯВИЧЕВ.

(СЭТА).
Волгоград.

ЭКИИ, ЗДРАВСТВУЙ, САЙН БАЙНУ!

Аъттыг кижи челзи-челзи,
Аянныг-даа ырлап кел чор.
Бай-ла Моолдуң аялгазы
Байырымныг дыңналып тур.
Акы-дунма Моол чурту,
Ажыл-ишчи араттары,
Арбын кевей сүрүг малы
Аян ырдан костүп кээп тур.
Чечек, көгүн сегленнедир
Челзип келзе—моол кыс
болду.
— Сээң адың кымыл?—
дидим.
— Цэцэгмаа — дээш,
хүлүмзүрдү.
Орук чолга ужуражып,
— Оош!— дижип ырлашкан
бис.
Орус, тыва, моол ырлар
Онгаар-дескээр ужугуп тур.
Эрте шагдан өңнүк-тала
Эргим байлак Моол кызы
Цэцэгмааның чечен ыры
Чежеге-даа уттундурбас.
Эчис мөңге найыралга
Эдержир бис, ырлажыр бис.
Эргим өңнүк, Моол кызы,
— Экии,
здравствуй,
сайн байну!

Л. ЧАДАМБА.

КАДРЛАР НЕМЕШКЕН

Республиканың Культура министерствозунда культураның эртем-методиктиг төвүнүң специалистериниң саны өзүп турары өөрүнчүг. Бо чылын Улан-Удэниң культура институдунуң доозукчулары база немешкен.

Эртем-методиктиг төпте үжен ажыг кижи ажылдап турар. Ында янзы-бүрү профессияның кижилери— композиторлар, режиссёрлар болгаш өске-даа тускай мергежилдиглер хаара туттунган.

Тургустунга-ла чаа бир чыл чедип турар хиреде ажыл шуудап бар чыдар. Килдистер аразында социалистиг чарыштыг ажылдап турар.

Улан-Удэниң культура институдунуң доозукчулары А. Куулар, Н. Макарова болгаш И. Бадлуева республиканың культура албан черлеринге доктаамал боттуг дузаны чедирип турарлар. Олар ырак Мөңгүн-Тайга, Тожу болгаш өске-даа районнарга сургакчылап четкеш, келгилээн.

Эртем-методиктиг төптүң ажылдакчылары республикадан дашкаар черлерже барып, ажылының аайы-биле аргадуржулганы солчуп, чаа, ажыктыг чүүлдерни шиңгээдип ап турарлар.

Р. ТОЛЗАТМАА.

РАЗВЕДЧИК КЫС ДУГАЙЫНДА

Рихард Зоргениң салгакчызы, немец антифашист Рут Вернерге тураскааткан фильмни Бурятияда тырттырып эгелээн. «Соня илеткеп тур» деп аттыг ол фильмни ГДР-ниң кинематографистери бүдүрүп үндүрер. Дайын чылдарында болуп турган болуушкуннарны Чөөн Сибирь демир-оруунуң Улан-Удэ биле Наушки станциязының аразында, МАР-ның кызыгаарының чоогунда катап тургузуп турар.

— Бо черни шилип алганы таварылга эвес—деп, чаа кинонуң тургузукчу режиссеру Бернгард Штефан чугаалаан.—Хая-даштыг сүвүр сыннар, делгем ховулар, кужурлуг кадып калган хөлдер—мында бойдус боду хевээр. Ол бүгү фильмниң болуушкуннарының болуп турганы Маньчжурияның хевиринге дөмей. Алдарлыг совет разведчиктиң салгакчызы, ийи Кызыл Тук орденнер-биле шаңнаткан кыстың маадырлыг амыдыралының дугайында көргүзер бодалдыг бис.

— Рут Вернерниң сактыышкыннары — немец аныяктарның ынак номнары—деп, режиссер уламчылаан.— Олар революсчу көдүрлүүшкүн-биле, кижилерге ынакшыл-биле долган, амгы үениң тайбың дээш, боо-чепсекти дүжүрери, дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырары дээш демисел ышкаш чугула айтырыгларын хаара тудуп турар. Эрес-дидим разведчик кыс дугайында фильмни Совет Эвилелинде тырттырып турарында ханы утка бар. Ол бистиң улустарывыстың фашизм болгаш милитаризмге удур кады демиселге төрүттүнген болгаш быжыккан бузулбас найыралывыстың база бир илерели.

Д. САНЖИЕВ,
СЭТА-ның корр.

Улан-Удэ.

КАЖАН КЭЭР ИРГИ?

Кежээликтей ажылымдан чанып ор мен. Мээң мурнумда, холдарында сумкалар туткулаан, бөлүк уруглар бир-ле чүве дугайын аажок маргыжып чорлар. Чоокшулап чеде бээримге, мээң уруум Байырныс бажымн уткуй маңнап келгеш:

— Бо кежээ телевизорга кончуг солун кино көргүзердир. Кады көөр бис, ачай — дээш, өөрүшкү долган карактары-биле менче көре-дир.

— Теледамчыдылга болбас-тыр, уруум—дидим.

— Ам база «хоочузу» кире бергени ол бе, ачай? — дээш, өөрүнче муңгаргайы кончуг базыпты...

Бир чыл бурунгаар Нарын суурга, «удавас ак-көк экранның дамчыдылгазың көөр-дүр бис» дээп чугаа тараап соонда, чурттакчылар телевизор садып аар дээш дүвүреп-ле үнген. Мен база бирээни садып алдым.

Удаткан чок теледамчыдылганың антеннaзы суур ортузунда школаның спорт залының кырынга бижыглаттынды. Оон соонда улуг-биче чон ак-көк экранның хуулгаазын дамчыдылгаларын көрүп эгелей бердивис.

Ийи муң хире чурттакчылыг суурнуң 70 хуузу телевизорнуң кежээки дамчыдылгазынга хаара туттурушкан орар. Школачы оолдар, уруглар кежээки киноже маңнашпастаан.

Ынчалза-даа өөрүшкү үр болбаан. Бир ай хире болганда суурнуң чурттакчылары теледамчыдылганы орта көрбестеп эгелээн. Ол үргүлчү үрелир апарган. Ону кылыр кижилерни Кызылдан чалаар. Олар ында-хаая келгеш, эдип кааш, дедир чана бээр. Оон соонда база катап үрелир.

Суурнуң чурттакчылары бо чылдың июль айдан эгелээш бо хүннерге чедир теледамчыдылга көрбээн. Оон «хоочузу» база катап кирген. Ону «эмнээр эмчи» кажан кээрил? Нарынчылар теледамчыдылганы кажан көрүп эгелээрил?

Е. АРАКЧАА.

Эрзин район.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ОКТЯБРЬ 12-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00— **«Үе».** Информастыг программа. 10.40— **«Эртенги сула шимчээшкинче чыскаалыңар!»** 11.00— **«Будильник».** 11.30— **«Совет Эвилелинге бараан болуп тур мен!»** 12.30— **«Кадыкшыл».** Эртем-тайылбырлыг программа. 13.15— **«Эртенги почта».** Музыкалыг программа. 13.45— **«Тудуг болгаш архитектура».** Киножурнал. 14.00— **«Көдээден дамчыдылга».** 15.00— **«Музыкалыг киоск».** 15.30— **«Улуг чапсар».** Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 1-ги сериязы. 16.35— **Испанияның национал байырлалынга уткуштур.** Кинопрограмма. 17.20—Гитарист Диего Бланко (Испания) ойнап тур. 18.10— **«Кино аянчоруктар клуву».** 19.10—Мультфильмнер программазы: **«Бирги автограф», «Адыр, мана!»** 13-кү үндүрүлге. 19.30— **«Делегей панорамазы».** 20.15— Бөгүн— **Көдээ ажыл-агыы ажылдакчыларының хүнү.** ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыы министри В. К. Месяцтың чугаазы. 20.35— Останкинода уран чүүл мастерлериниң Көдээ ажыл-агыы ажылдакчыларының бүгү-эвилел хүнүнге тураскааткан концерти. 22.30— **«Үе».** Информастыг программа. 23.05— **«Шаанда-даа, чоокта-даа...»** Эстрадалыг программа. 00.00—01.20— Спортчу программа: Регбиге ССРЭ чемпионады. **Гагарин аттыг ШАА** (Монино)— **«Авиатор»** (Киев). 2-ги ужуражылга. **«Монино»** стадиондан дамчыдылга. Баскетболга ССРЭ чемпионады. Эр улус. **ЦСКА— «Динамо».** (Тбилиси). ЦСКА-ның универсалдыг спорт залындан дамчыдылга. Төнгенде— Медээлер.

ОКТЯБРЬ 13-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — **«Үе».** Информастыг программа. 10.40 — Эртенги сула шимчээшкин. 11.05 — Д. Рубина — **«Кажан хар чаар ирги?»** Москваның аныяк көрүкчүлер театрының фильм-шиизи. 12.20 — **«Билдингир-даа бол, элдептиг».** 13.25— Медээлер. 13.30— 16.00—Чапсар. 16.00—Медээлер. 16.20— **Таджик ССР-ниң болгаш Кыргыс ССР-ниң тургустунган хүнүнге.** Документалдыг телефильмнер программазы: **«Бурунгу Чаткалдың чаартылгалары». «Бистиң Махфиратывыс», «Алатонуң угулзалары».** 17.10 — Кыргыс ССР-ниң Күрүнениң улустуң танцы ансамблиниң концерти.

КЫЗЫЛДАН

17.40 — Телемедээлер. 17.55 — «Спорт». 18.25 — **«Улусчу контроль»** Дамчыдылга. 18.50 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

19.00—**«СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуул». «Марковский даргага сөс».** 19.35—А. Островский —**«Бөрүлер болгаш хойлар».** ССР Эвилелиниң Күрүнениң академиктиг театрының фильм-шиизи. 22.30— **«Үе».** Информастыг программа. 23.15—00.30— **«Фестивальдар... конкурстар... концерттер».** Төнгенде — **Бөгүн делегейде.** Информастыг үндүрүлге.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

17.40 — **«Париж».** Документалдыг телефильм. 18.30 — **«Бистиң садывыс».**

КЫЗЫЛДАН

19.00 — Чарлалдар. 19.05 — **«Суур кожуп тур».** Телефильм. 19.30 — 21.10 **«Үлкү көдүрлүүшкүнүңүг»** Телешиин. 1-ги сериязы.

АГААР

Республикага болгаш Кызылга онзагай өскерлиишкин болбас. Хаттың күжү секундада 5—10 метр чедер. Агаар 0—5, Кызылга 2—4 градус чылыыр.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

ОКТЯБРЬ 12-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Кажан улуг кижи болу бээримге» 9.30 **«Кайгамчык эки амыдырал»** 11.20, 13.00, 15.00, 16.50, 18.40 (узаткан), 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: № 97 кино-чыынды 11.00, **«Рояльды ыт кырлап турган»** 9.30, 12.30, 14.00, 15.30, **«Куда дүжүрер хүнну тодаргайлаар»** 17.00, 19.00, 21.00 (узаткан) шактарда.

«ВОСТОК»: «Бирги класска турганнар» 9.30, **«Экипаж»** 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Чалгаапайның тону» 11.20, 13.00, **«Кавказта Дюма»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

ОКТЯБРЬ 13-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: Араатан маңгыс» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40 (узаткан), 21.10 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Филипп — оолчугаш» 9.30, **«Акванавтылар»** 11.00, 13.40, 15.20 **«Кайгамчык эки амыдырал»** 17.00, 19.00, 21.00 (узаткан) шактарда.

«ВОСТОК»: «Ужудуп үнүүшкүн» 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

Редакцияның адрези: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63. редакторнуң оралакчыларының 2-35-24. 2-31-75 харыысалгалыг секретарының 2-23-35. секретариаттың 2-23-35. партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агыы килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-31-75, чагаа килдизиниң 2-41-27 информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45. солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17866. Чагыг № 2496.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1) ТС—01734